



UNIVERZITET U SARAJEVU  
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA  
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**SISTEM UPRAVLJANJA U ZAVODU ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA,  
PRITVORA I DRUGIH MJERA BOSNE I HERCEGOVINE  
-magistarski rad-**

**Kandidatkinja:**

Amila Bešo

Broj indeksa: 686/II-SPS

**Mentor:**

prof.dr. Bajramović Zlatan

Sarajevo, septembar 2024.godine

# **SADRŽAJ**

## **UVOD**

### **1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJA**

- 1.1. Predmet rada
- 1.2. Problem rada
- 1.3. Osnovni pojmovi istraživanja
- 1.4. Generalna hipoteza
  - 1.4.1 Izvedbene hipoteze
- 1.5. Metode rada
  - 1.5.1 Vremenski okvir istraživanja
  - 1.5.2 Prostorni okvir istraživanja

### **2. SISTEM IZVRŠENJA KRIVIČNIH SANKCIJA**

- 2.1. Sistem izvršenja krivičnih sankcija, pojam, historijat, organizacija, upravljanje
- 2.2. Svrha izvršenja kazne zatvora
- 2.3. Način izvršenja kazne zatvora

### **3. ZATVORSKI SISTEMI U BOSNI I HERCEGOVINI, OKRUŽENJU I MEĐUNARODNI STANDARDI**

- 3.1. Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine
- 3.2. Zatvorski system u Federaciji Bosne i Hercegovine
- 3.3. Zatvorski sistem u Republici Srpskoj
- 3.4. Zatvorski sistemi u zemljama okruženja
- 3.5. Međunarodni standardi i norme u izvršenju krivičnih sankcija

### **4. ZAVOD ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA PRITVORA I DRUGIH MJERA BOSNE I HERCEGOVINE**

- 4.1. Historijat
- 4.2. Tehničke karakteristike
- 4.3. Organizacija
- 4.4. Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima
- 4.5. Upravljanje izvršenjem kazne zatvora i mjere pritvora

### **5. ZAKLJUČAK**

### **6. SKRAĆENICE**

### **7. LITERATURA**

### **8. IZJAVA O PLAGIJARIZMU**

## UVOD

Zatvorski sistem u Bosni i Hercegovini je složen i funkcioniše kao spoj odvojenih paralelnih i neovisnih zatvorskih sistema, Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Brčko Distrikt nema organizovani zatvorski sistem, osuđenici koji su pravosnažno osuđeni na kaznu zatvora od pravosudnih organa Brčko Distrikta, kaznu zatvora izdržavaju u entitetskim zatvorima. Oblast izvršenja krivičnih sankcija regulisana je Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija na nivou entiteta i državnom nivou. Zakoni o izvršenju krivičnih sankcija entiteta i Zakon na nivou države Bosne i Hercegovine nisu međusobno potpuno usklađeni. Navedena činjenica predstavlja prepreku u jedinstvenom pristupu oblasti izvršenja krivičnih sankcija, a u nekim slučajevima, predstavlja diskriminaciju pripadnika pojedine zatvorske populacije u odnosu na drugu.

Zatvori zatvorenog i poluotvorenog tipa, zatvori za muškarce i žene, zatvori za maloljetnike i vaspitno-popravni domovi za maloljetnike čine entitetske sisteme za izvršenje krivičnih sankcija. Na nivou Bosne i Hercegovine izvršenje krivičnih sankcija je organizovano u okviru Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera. Svrha postojanja zatvorskih sistema je zaštita javnosti, javna sigurnost, opšta i lična sigurnost, kako zatvorskog osoblja, tako i zatvorenika, humano i učinkovito upravljanje zatvorenicima a sve u cilju smanjenja stope recidivizma, kroz pružanje mogućnosti zatvorenicima da poboljšaju okolnosti u kojima se nalaze i steknu vještine potrebne za uspješno integrisanje u društvo.

Upravljanje zatvorima mora biti zasnovano na vladavini prava, međunarodnim standardima, normama i poštivanju ljudskih prava. Percepcija javnosti u pogledu zatvora i zatvorenika nerijetko je negativna što dodatno usložnjava upravljanje zatvorima. Zbog toga je upravljanje zatvorima specifično i razlikuje se od upravljanja bilo kojom drugom organizacijom, za što su potrebne posebne vještine i znanja iz raznih oblasti kao što su pravo, sociologija, ekonomija, penologija i sl. Upravljanje zatvorima je vrlo često u fokusu interesa javnosti iz više razloga kao što su aspekti sigurnosti, interes za djelatnosti pojedinih kriminalnih grupa, epilog suđenja i kazni za počinioce krivičnih djela koji su od interesa za širu javnost.

U svakom zatvorskom sistemu od ključnog značaja je postojanje efikasnih zatvorskih pravila i operativnih strategija koje su jasne, dobro osmišljene, pravične i sveobuhvatne.

Zatvorske propise je potrebno redovno ažurirati i revidirati, kako bi odražavali promjene u nastalim okolnostima i prilagođavali se novim situacijama. Zatvorski propisi, standardne operativne procedure moraju biti u skladu sa domaćim zakonodavstvom i međunarodnim propisima i normama.

Nije dovoljno da zatvor posjeduje izrađena i uspostavljena zatvorska pravila i procedure, menadžment zatvora mora poduzeti aktivnosti na njihovoj dosljednoj primjeni. Međunarodne norme i preporuke mogu biti dobra vodilja zatvorskim rukovodstvima u upravljanju zatvorima. Strateški interes u upravljanju zatvorom mora biti uspostavljanje visokih standarda iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija a naročito iz oblasti poštivanja i zaštite ljudskih prava i sigurnosti. Brze promjene su karakteristika savremenog načina života, trend brzih promjena se dešava i u zatvorskim sistemima.

Vrlo često se dešava da ono što je do jučer bilo nezamislivo za neki zatvor, danas je normalno i prihvatljivo. Međutim, dva segmenta upravljanja zatvorom moraju ostati na najvišem nivou standarda, a to je poštivanje ljudskih prava i sigurnost. Vrlo često u upravljanju zatvorima i izradama zatvorskih pravila i standardnih operativnih procedura pravi izazov je naći odgovarajući balans između ova dva funkcionalna segmenta zatvora.

Zatvorska populacija skoro nikad nije homogena grupa, već je sastavljena od ljudi koji pripadaju različitim kulturama, rasama, nacijama, vjerskim opredjeljenjima, seksualnim orijentacijama, političkim ubjeđenjima itd. Zatvorske uprave moraju biti svjesne ove činjenice u strateškom planiranju postupanja sa zatvorskom populacijom. Neke od pobrojanih skupina u zatvoru su manjinske i u tom smislu predstavljaju ranjive kategorije zatvorenika.

Prilikom upravljanja zatvorom upravnici moraju biti svjesni ranjivosti pojedinih zatvorenika zbog pripadnosti nekoj od manjinskih skupina. Rukovodstva zatvora pored ostalih segmenata poslovanja moraju poduzeti sve što je neophodno u cilju sprječavanja diskriminacije<sup>1</sup> pripadnika ovim manjinskim skupinama zatvorenika, po bilo kom osnovu.

Imajući u vidu naprijed navedeno upravnik zatvora sa rukovodećim službenicima, u jednom složenom procesu, mora osigurati funkcionisanje zatvora na zakonit, human, pravedan način, bez

---

<sup>1</sup>**Diskriminacija** (lat. *discriminare* –razlučivati, dijeliti) nepriznavanje, uskraćivanje određenih prava jednima, uz istovremeno priznavanje tih prava drugim licima, grupama ljudi, nacijama, nacionalnim manjinama, rasama ili pak u međunarodnim odnosima državama ili njihovim građanima. (Beridan 2001: 91)

moćnosti diskriminacije po bilo kom osnovu, paralelno upravljajući ljudskim i materijalnim resursima i zatvorskom populacijom.

## **1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJA**

### **1.1. Predmet rada**

Sistem upravljanja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, jedini je zatvor na nivou Bosne i Hercegovine. Na osnovu kategorizacije, zatvor je zatvorenog tipa sa najvećim mjerama sigurnosti, u čijem sastavu funkcioniše i pritvorska jedinica. Zajedno sa zatvorima u entitetima Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, čini sistem za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini.

Osuđenici kojima je Sud Bosne i Hercegovine izrekao kaznu zatvora, kaznu izdržavaju u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine. S obzirom na nadležnost Suda Bosne i Hercegovine, u Zavodu kaznu izdržavaju zatvorenici osuđeni za neka od najtežih krivičnih djela, kao što su ratni zločin, terorizam, organizirani kriminal.

Ako se kao kriterij uzme dužina zatvorske kazne, vrsta krivičnog djela za koje su osuđeni, način izvršenja krivičnog djela i dr., većina zatvorske populacije na izdržavanju kazne zatvora u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija smatra se visokorizičnom.

### **1.2 Problem rada**

Zatvori, kao dio sigurnosnog sistema jednog društva, predstavljaju specifičnu sredinu. Bez obzira na specifičnosti zatvora, u društvu ne postoji razumijevanje koncepta vođenja zatvorom i rada u zatvoru kao posebne profesije. Efikasno upravljanje zatvorom ili pojedinim njegovim dijelovima podrazumijeva postojanje seta znanja i vještina koji se moraju razvijati kroz specijalizirane obuke, profesionalna usavršavanja, upoznavanje s najnovijim modernim programima rada u zatvoru. Vođenje u zatvoru, za razliku od drugih institucija i organizacija, ne odnosi se samo na administraciju, planove za vanredne situacije, procedure postupanja, materijalno poslovanje, već i na postupanje s ljudima, osobljem, zatvorenicima, pritvorenicima, posjetiocima.

Poseban izazov za efikasan menadžment - upravljanje zatvorom predstavlja nedostatak ljudskih i materijalnih resursa. U takvim uvjetima potrebno je osigurati najviše standarde iz oblasti lične i opšte sigurnosti, a istovremeno zadržati visoke standarde iz oblasti poštivanja i zaštite ljudskih

prava zatvorske populacije. Rukovodstvo zatvora mora svakodnevno razvijati svijest kod osoblja zatvora da ova dva ključna principa - sigurnost i prava zatvorenika - nisu u međusobnom konfliktu.

### 1.3 Osnovni pojmovi istraživanja

- **Menadžment** -tradicionalna definicija upravljanja, podrazumijeva koordinaciju ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa potrebnih za ostvarenje organizacijskih ciljeva. Menadžment pribavlja resurse (ljude, materijal, tehnologiju, finansije) koji su neophodni da bi se obavio neki posao, dizajnira zadatke i organizuje način na koji će se posao obaviti. On osigurava koordinaciju pojedinačnih zadataka i poslova, kao i fokusiranost na svrhu ili razlog postojanja organizacije.<sup>2</sup>
- **Pritvorenik** je lice koje pravosnažnom odlukom nije proglašeno krivično odgovornim za određeno krivično djelo, a koje se nalazi u pritvoru u Zavodu u skladu s odredbama ovog zakona nakon odluke Suda kojom se nalaže pritvor prije, u toku ili nakon glavnog pretresa;
- **Osuđenik** je lice za koje je pravosnažnom odlukom utvrđeno da je krivično odgovorno za određeno krivično djelo;
- **Zatvorenik** je lice koje je pravosnažnom odlukom proglašeno krivično odgovornim za određeno krivično djelo i koje u Zavodu služi zatvorsku kaznu iz pravosnažne odluke, u skladu s odredbama ovog zakona;<sup>3</sup>
- **Ovlašteni zavodski službenik** je lice zaposleno u Zavodu, koje je ovlašteno da vrši poslove i ovlaštenja u skladu s ovim zakonom (kao što su upotreba sredstava prisile, pretres prostorija itd.), a koje pored toga vrši i ostale poslove u skladu s pravilnicima.
- **Osumnjičeni** je lice za koje postoje osnovi sumnje da je počinio krivično djelo;<sup>4</sup>
- **Osoba lišena slobode**, prema međunarodnim standardima i presudama Evropskog suda za ljudska prava, jest ona kojoj je stavljeno do znanja fizičkim obuzdavanjem, riječima ili ponašanjem da ona nema slobodu da napusti mjesto. Ovaj trenutak ne zavisi od toga kako zakoni u državama regulišu trenutak lišavanja slobode jer se u mnogim zemljama trenutak lišavanja slobode računa od momenta sastavljanja protokola/zapisnika o

---

<sup>2</sup>Strategijski menadžment, prof. Dr. Dragan Đuranović, Srđan Todorović mr. Rade Tešić, Banja Luka 2016.g

<sup>3</sup>Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera (Službeni glasnik BiH broj 22/16)

<sup>4</sup>Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH broj 36/03)

lišavanju slobode. Međutim, Evropski sud za ljudska prava smatra da taj trenutak počinje kada osobi "nije dozvoljeno" da napustimjesto.<sup>5</sup>

## **1.4 Generalna hipoteza**

Sistem upravljanja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, determiniran je domicilnom i međunarodnom legislativom i obavezama efikasnog upravljanja na zakonit, human i pravedan način ljudskim i materijalnim resursima i zatvorskom populacijom.

### **1.4.1 Izvedbene hipoteze**

1. Izvršenje krivičnih sankcija u zatvorima je kompleksna materija s aspekta funkcionalnosti zatvora kao specifične organizacije.
2. Upravljanje kaznama zatvorenika je dodatni izazov u odnosu na klasični pojam menadžmenta.
3. Lična i opšta sigurnost su standard koji se mora zadržati na visokom nivou uz poštivanje ljudskih i drugih prava zatvorske populacije.
4. Efikasan menadžment zatvora podrazumjeva efikasnu upotrebu sredstava kako bi se ostvario glavni cilj i svrha izvršenja kazne zatvora i mjere pritvora.

## **1.5 Metode rada**

Kao metode rada koristit će se istraživanje različite literature, knjiga, stručnih radova, internet pretraživača, tekstova i priručnika iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija, penologije, sigurnosti i menadžmenta zatvora. U ovom radu koristit će se više različitih metoda istraživanja:

- metoda analize,
- metoda sinteze,
- deduktivna metoda,
- metoda deskripcije,
- metoda komparacije,
- historijska metoda

---

<sup>5</sup>Priručnik o osnovnim sposobnostima zatvorskih službenika sa operativnim procedurama Vijeća Evrope str 43

### **1.5.1 Vremenski okvir istraživanja**

Istraživanje po ovoj temi će se izvršiti za period od faze izgradnje Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine do danas.

### **1.5.2 Prostorni okvir istraživanja**

Ovaj rad u podatkovnom smislu usmjeren je na zatvorski sistem u Bosni i Hercegovini sa posebnim fokusom na jedini zatvor na nivou Bosne i Hercegovine, Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine.

## **2. SISTEM IZVRŠENJA KRIVIČNIH SANKCIJA**

### **2.1. Sistem izvršenja krivičnih sankcija, pojam, historijat, organizacija, upravljanje**

Zatvor<sup>6</sup> je nastao kao dio vansudskog sistema mnogo prije nego što se počeo koristiti kao kazna, a njegov cilj je bio prije svega korekcija ponašanja ljudi i sprečavanje slobodnog kretanja, izdvajanje, izolacija i ograničavanje, kontrola i ocjenjivanje njihovog ponašanja. Kazna zatvora ostavlja trajne posljedice na osuđene osobe, što uključuje ne samo stavljanje obilježja na ime, već i gubitak radnog mjesta. Posljedice se također očituju u materijalnom, porodičnom i zdravstvenom stanju. Iako su izolovani oddruštvene zajednice, osuđene osobe u zatvorskim uslovima uspostavljaju interpersonalne komunikacije sa drugim osuđenicima.

“U zatvorskom sistemu postoje određeni socijalni odnosi koji nerijetko nisu u saglasnosti sa individualnom prirodom čovjeka. Zatvorenička populacija predstavlja neprirodni zbir lica, koji se po mnogo čemu razlikuju, koji prave nasilno stvorenu vještačku zajednicu. Zatvorske zajednice stvorene prinudnim putem, reagovanjem države na pristupe i kriminal, su zajednica samo muškaraca ili samo ženskog spola u zatvorenom prostoru.” (Korać 2010: 2017, 218).

“Zatvorski sistem je sistem ustanova u kojima se izvršava kazna zatvora i ustanovljen je zakonom. Taj sistem podrazumijeva sistem više tipova zatvorskih ustanova koji se dijele prema različitim kriterijima.” (Doc. Dr Vildana Pleh, Penologija 7,2020.g)

---

<sup>6</sup>Za označavanje zatvora Rimljani koriste termin „capito“ ili „in binclus“, njemci Gefängnis“, Francuzi „captivite“ ili kasnije „prison“



Moderni zatvorski sistem nastao je u Londonu, Velika Britanija, pod uticajem utilitarizma<sup>7</sup>. Prvi zatvori su građeni kao panoptikoni<sup>8</sup> čime su uvedeni principi posmatranja i kontrole, što čini temelj modernog zatvora. Pojam zatvorenika koji izdržavaju zatvorsku kaznu, kao dio kazne koja im je izrečena, a ne samo mjesta na kome će se čuvati do početka suđenja, u to je vrijeme bio revolucionaran.

Tada su se zatvori počeli koristiti kao centri za resocijalizaciju osuđenih počinilaca krivičnih djela. Jedna od definicija zatvorskog sistema je da je to organizacioni plan u skladu s kojim se izvršavaju kazne zatvora i u sklopu kojeg funkcionišu zatvori.

Od 18. Vijeka do sada, u Evropi je razvijeno pet sistema izvršenja zatvorskih sankcija:

**Ćelijski sistem** podrazumijeva da je svaki zatvorenik izolovan u svojoj "ćeliji", izdržavajući kaznu odsječen od drugih zatvorenika i svijeta.

**Auburnski sistem**, uveden u New Yorku kao zamjena za usamljenički/ćelijski, podrazumijeva da su zatvorenici izolovani u ćelijama samo noću, dok su danju okupljeni u zajedničkom radu i druženju, uz zabranu međusobne komunikacije.

**Progresivni sistem** javlja se u 19. vijeku u Engleskoj pod uticajem ideje o preodgoju i rehabilitaciji osuđenih osoba kao pripremi za povratak u društvo kao zdravih i odgovornih građana. Zatvorenik kaznu izdržava u tri dijela, zavisno od svog ponašanja, te prelazi u sljedeći lakši nivo.

---

<sup>7</sup>**Utilitarizam** - teorija u normativnoj etici prema kojoj je ispravan tok događaja najveće moguće povećanje koristi od nečega ili nekoga, što se obično definiše kao maksimiziranje sreće i smanjenje patnje.

<sup>8</sup>**Panoptikon** je vrsta zatvorske institucije koju je dizajnirao engleski filozof i socijalni teoretičar Džeremi Bentam krajem 18. vijeka. Suština ove ideje je da se omogući da samo jedan čuvar nadgleda (-optikon) sve (pan-) zatvorenike ove institucije, ali tako da zatvorenici ne znaju da li su pod prismotrom ili ne. Iako je fizički nemoguće da jedan čuvar nadgleda sve zatvoreničke ćelije u isto vreme, činjenica da zatvorenici ne znaju da li su posmatrani ili ne, vodi do toga da se oni sve vreme ponašaju primjereno i na taj način se efikasno kontroliše njihovo ponašanje. Ime se povezuje i sa Panoptesom, likom iz grčke mitologije, koji je bio džin sa stotinu očiju i zbog toga veoma efikasan čuvar.

Strukturu zatvora čini kružni objekat sa "posmatračkom kulom" u centru, iz koje su zaduženi u stanju da gledaju zatvorenike koji su stacionirani po obodu. Bentam je zamislio da isti osnovni plan može jednako da se primjeni na bolnice, škole, sanatorijume i azile, ali se prevashodno posvetio razvoju dizajna za zatvor. Bentam je sam Panoptikon definisao kao "novi metod za uspostavljanje nadmoći jednog uma nad drugim, koji je dostigao najveće razmjere do sada."

**Irski ili intermedijarni sistem** predstavlja napredni engleski model, u kojem zatvorenik u trećem nivou ne biva pušten na uslovnu slobodu, već se posebno priprema za povratak u društvo.

**Maconochiejev sistem** pretvarao je sudsku kaznu u bodovni sistem, gdje su zatvorenici "osvajali" bodove svojim dobrim ponašanjem, te su na taj način smanjivali dužinu svoje zatvorske kazne.<sup>9</sup>

U Bosni i Hercegovini se nalazi najstariji moderni zatvor, Kazneno-popravni zavod zatvorenog tipa u Zenici. Izgrađen je u periodu od 1886. do 1904. godine za vrijeme Austro-Ugarske uprave u Bosni i Hercegovini. U ovom zatvoru se primjenjivao irski sistem izdržavanja kazne, gdje su zatvorenici tokom izdržavanja kazne bili obučavani za različite korisne profesije i zanimanja.

Pored KPZ Zenica, tokom Austro-Ugarske uprave u Bosni i Hercegovini izgrađeni su još neki zatvori koji su i danas u funkciji, poput KPZ Mostar, Sarajevo, Tuzla i Banja Luka.

U periodu od 2006. do 2020. godine, u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini, izgrađen je Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, a unutar KPZ Mostar i Bijeljina su izgrađene nove zgrade zatvora. Zatvori u Bosni i Hercegovini su organizovani kao samostalne organizacione jedinice u okviru Ministarstva pravde.

S ciljem obezbjeđenja jedinstvenog sistema izvršenja pritvora i kazne zatvora, prenošenja pozitivnih iskustava, analiziranja i proučavanja rada pojedinih organizacionih jedinica te pružanja stručne pomoći tim jedinicama, Ministarstvo pravde vrši nadzor nad radom Zavoda.

---

<sup>9</sup>Priručnik za obuku o osnovnim sposobnostima zatvorskih službenika sa operativnim procedurama Vijeća Evrope

### 3. ZATVORSKI SISTEMI U BOSNI I HERCEGOVINI, OKRUŽENJU I MEĐUNARODNI STANDARDI

Zatvorski sistem u Bosni i Hercegoni funkcioniše u okviru entiteta Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i na nivou Bosne i Hercegovine. Ova tri zatvorska sistema počivaju na različitim paralelnim pravnim jurisdikcijama.<sup>10</sup>

Zatvore osnivaju entiteti kao posebne ustanove. Zavodi se najčešće osnivaju posebnim zakonom ili Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija. Zatvori se, u skladu sa tehničkim karakteristikama i mjerama osiguranja, osnivaju kao:

- Zatvorenog tipa
- Poluotvorenog tipa
- Otvorenog tipa

#### ***3.1. Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine***

Na nivou države Bosne i Hercegovine trenutno je u funkciji zatvor za muške odrasle osobe, zvaničnog naziva Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zavod), kolokvijalnog naziva "Državni zatvor". Zavod je ustanova koju je osnovalo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine kao samostalnu upravnu jedinicu u okviru Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine. U skladu sa tehničkim karakteristikama i mjerama osiguranja, Zavod je zatvorska ustanova zatvorenog tipa, sa najvećim mjerama sigurnosti. U okviru zatvora djeluje pritvorska jedinica. U Zavodu kaznu zatvora izdržavaju zatvorenici koje je Sud Bosne i Hercegovine pravosnažno osudio ili pritvorenici kojima je mjeru pritvora izrekao Sud Bosne i Hercegovine. Ovaj rad će se temeljno baviti analizom organizacije i rukovođenja ovog Zavoda.

---

<sup>10</sup>**Jurisdikcija** (lat. jus-pravo, pravna znanost + dicere-govoriti) sudska nadležnost, pravo suđenja, teritorij (oblast) na koji se prostire to pravo. (Beridan 2001: 159)

### **3.2. Zatvorski sistem u Federaciji Bosne i Hercegovine**

Sistem izvršenja krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine čine zatvori koji su formirani kao posebne federalne ustanove tj. kazneno-popravni zavodi. U kazneno-popravnim zavodima izvršavaju se sve kazne zatvora izrečene u kaznenom postupku. Organizacija zatvora, način izvršenja kazne zatvora, mjere pritvora odvija se u skadu sa ZIKS-om<sup>11</sup> (Zakon o izvršenju krivičnih sankcija). Član 1 ovog Zakona propisuje oblast koja je uređena ovim zakonskim rješenjem, i to:

*“Ovim zakonom uređuje se izvršenje krivičnih sankcija i drugih mjera izrečenih u krivičnom postupku (u daljem tekstu: sankcije), utvrđenih zakonima Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija), koji se odnose na: izvršenje kazne zatvora, dugotrajnog i maloljetničkog zatvora, položaj osuđenih osoba na izdržavanju kazne zatvora, postupanje sa osuđenim osobama, uvjetni otpust, otpuštanje osuđenih osoba i pomoć nakon izdržane kazne zatvora, ustanove za izvršenje kazne zatvora, privredne jedinice kaznenopopravnih zavoda, radnopravni status službenika u ustanovama, izvršenje mjera sigurnosti, izvršenje odgojnih mjera, izvršenje zavodskih mjera, odgađanje, prekid i prestanak odgojnih mjera, pomoć nakon izvršenja zavodske mjere i druga pitanja od značaja za izvršenje krivičnih sankcija u Federaciji. Pitanja koja se odnose na izvršenje novčanih kazni, sankcija za privredne prijestupe, prekršajnih sankcija, mjera sigurnosti i odgojnih mjera koje nisu regulisane ovim zakonom, uredit će se kantonalnim zakonom.”*

Kazneno-popravni zavodi u Federaciji Bosne i Hercegovine su samostalne upravne organizacije s mogućnošću samostalnog pravnog postupanja, sklapanja ugovora s pravnim i fizičkim licima, samostalnog organiziranja i postupanja u skladu sa zakonom. Koordinaciju sistema izvršenja krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine vrši sektor izvršenja krivičnih sankcija u Federalnom ministarstvu pravde, a na njegovom čelu je pomoćnik ministra.

U Sektoru izvršenja krivičnih sankcija obavljaju se poslovi koji se odnose na izradu prednacrt, nacrt zakona i drugih propisa, odluka, rješenja i drugih akata koji se odnose na izvršenje krivičnih sankcija. Nadalje, vrši se nadzor nad radom svih kazneno-popravnih zavoda, te izvršenje mjera sigurnosti, gospodarski rad kazneno-popravnih zavoda i poslovi vezani za uvjetni otpust i druge aspekte izvršenja krivičnih sankcija.

---

<sup>11</sup>ZIKS Zakon je objavljen u “Službenim novinama Federacija BiH”, broj: 44/98, a ispravke u “Službenim novinama Federacije BiH”, broj: 42/99

Nadzor nad izvršenjem kazne zatvora obuhvata naročito:

zakonito i pravilno postupanje s osuđenim osobama, nadzor nad organizacijom i radom ustanova, način odgoja osuđenih osoba, stanje sigurnosti i samozaštite, funkcioniranje službe osiguranja, način provođenja zdravstveno-higijenskih mjera, ishranu i odijevanje osuđenih osoba, kao i uvjete služenja kazne.

Obavlja se kontrola rada nad kazneno-popravnim zavodima u Zenici, Mostaru, Sarajevu, Bihaću i Tuzli, te odjeljenjima u Busovači, Orašju i Ustikolini.”<sup>12</sup>

U skladu s članom 120. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine, zatvori se osnivaju kao:

- Kazneno-popravni zavod za muške osobe,
- Kazneno-popravni zavod za maloljetnike,
- Kazneno-popravni zavod za žene,
- Kazneno-popravni zavod za maloljetnice,
- Kazneno-popravni zavod - bolnica.

U kazneno-popravnim zavodima iz tačaka 1. i 3. stavka 1. ovog člana mogu postojati posebna odjeljenja za izvršenje maloljetničkog zatvora i posebna odjeljenja za izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojno-popravni zavod.

Unutrašnja organizacija kazneno-popravnog zavoda je okvirno propisana Zakonom, dok se detalji utvrđuju Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji koji donosi direktor zatvora uz saglasnost Vlade Federacije. Zakonom je predviđeno da po pravilu u zavodima postoje organizacijske jedinice koje se bave poslovima osiguranja, odgoja tretmana, zdravstvene zaštite i zapošljavanja osuđenih osoba, kao i općim i zajedničkim poslovima.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji mogu se, u zavisnosti od potrebe i prirode poslova, formirati i druge organizacijske jedinice u skladu s propisima o načelima za utvrđivanje unutrašnje organizacije federalnih organa uprave i federalnih ustanova.

---

<sup>12</sup>Nadležnost - Federalno ministarstvo pravde (fmp.gov.ba), pristupljeno 17.04.2024.g

Zatvorski sistem u Federaciji Bosne i Hercegovine sastoji se od sedam zatvora:

KPZ Zenica, zatvor zatvorenog tipa, i KPZ Sarajevo, Tuzla, Mostar, Busovača, Bihać i Orašje, poluotvorenog tipa.

KPZ Zenica je najveći zatvor u FBiH i ujedno jedini zatvor zatvorenog tipa s kapacitetom od preko 700 zatvorenika i pritvorenika.

U Federaciji Bosne i Hercegovine nema posebno izdvojenih zatvora za maloljetnike i žene. Ove kategorije zatvorenika, koje se smatraju ranjivima, kaznu izdržavaju u istim zatvorima s muškom odraslom populacijom, ali su fizičkim pregradama ili drugim objektima unutar zatvora međusobno odvojeni, bez mogućnosti bilo kakvog kontakta.

Ukupan broj zatvorenika se mijenja na dnevnoj osnovi. Prema nezvaničnim podacima za 2023. godinu, prosječan broj zatvorenika u zatvorima u FBiH iznosio je oko 1200, a pritvorenika 200-250, što je relativno mali broj u odnosu na broj stanovnika.

### ***Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Tuzla***

Zanimljivo je što se za tuzlanski zatvor, poznat pod nazivom Kršla, zna da je sagrađen na istom mjestu kao i onaj iz turskog perioda iz 1890. godine. Međutim, izgled same zgrade nije poznat. Krajem 19. vijeka dolazi do izgradnje novog Okružnog zatvora nazvanog Štok, koji postoji i danas, a naziv je dobio po njemačkom projektantu Štoku.

U tuzlanskom zatvoru Kršla iz turskog perioda, kaznu zatvora, pored tuzlaka, služili su i pobunjenici protiv turske vlasti. Zatvorenici koji su služili kaznu zatvora u Kršli sami su pripremali hranu u zatvorskom dvorištu na velikom ognjištu, koristeći namirnice koje su im donosile njihove porodice. Po dolasku Austrougarske, Kršla je pretvorena u konjušnicu i na kraju srušena zbog izgradnje Gimnazije.

Od 1998. godine, tadašnji okružni zatvor u Tuzli i Okružni zatvor u Orašju nastavljaju sa radom kao Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa u Tuzli, s odjeljenjem u kantonu-županiji Posavskoj. Od 2011. godine, Odjeljenje u Orašju počinje sa radom kao Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa u Orašju.

U objektu KPZ-a Tuzla u centru grada, smještena je uprava, pritvorska jedinica, te odjeljenje za ženske osuđene osobe.

U maju 2009. godine, otvoren je novi zatvorski objekat KPZ-a Tuzla, Odjeljenje Kozlovac, koje čine dvije međusobno povezane zgrade i jedna izdvojena zgrada, ukupnog smještajnog kapaciteta 181 zatvorsko mjesto, u skladu s evropskim zatvorskim pravilima (4 m<sup>2</sup> i 10 m<sup>3</sup> po jednom osuđeniku).

Izuzetno je važno što je posebna pažnja posvećena sigurnosnim uvjetima prilikom izgradnje novog objekta zavoda. Sve prostorije za zajednički boravak zatvorenika, objedovanje i radnu terapiju pod stalnim su video nadzorom, a prozori i vrata dodatno su osigurana šipkastim zaslonima i posebnim staklima otpornim na lomljenje i rasipanje, kako bi se spriječila mogućnost namjernog samoranjanja i ozljeđivanja zatvorenika i zatvorske straže.

U objektu su također sadržane prostorije za zatvorsko osoblje i stražu, te savremeno opremljena zavodska ambulanta (stacionar), posebno opremljena prostorija za razgovore osuđenika s posjetiteljima i advokatima, radionica za terapijski rad, vježbaonica i ostali sadržaji predviđeni evropskim zatvorskim standardima i pravilima.

Osim toga, odlukom Federalnog ministra pravde 2009. godine, pri KPZ Tuzla osnovano je posebno Odjeljenje za izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojno-popravni dom na privremenoj osnovi. Nakon izvršenih rekonstrukcija u centralnoj zgradi Zavoda, stvoreni su minimalni uslovi za boravak 15 maloljetnika na izvršenju odgojne mjere. Ovakvi pristupi, koji uključuju i brigu o sigurnosti i pravilnoj rehabilitaciji, ključni su za funkcionisanje modernih zatvorskih sistema.

Izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji BiH, počevši od 2011. godine, osnovano je posebno Odjeljenje za izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojno-popravni dom pri Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa u Orašju.<sup>13</sup>

U okviru Odjeljenja zatvora za žene kaznu zatvora izdržavaju zatvorenice koje su sudovi u FBiH osudili na kaznu zatvora. Prosječan broj zatvorenica u proteklih nekoliko godina je oko 45.

---

<sup>13</sup><https://kpztuzla.gov.ba/o-nama> pristupljeno 17.04.2024.g

### ***Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Sarajevo***

KPZ Sarajevo izgrađen je 1912. godine. Odlukom političara 1988. godine, dva sprata Zavoda, prvi i drugi, dodijeljena su Sudu. Tom odlukom izgubljen je danas prijeko potreban prostor za smještaj pritvorenika i osuđenika, izgubljena je funkcionalnost, a ugrožena je i sigurnost zatvora jer je zgrada faktički presječena na pola. U prizemlju su osuđenici, na prvom i drugom spratu su prostorije suda, a na trećem, četvrtom i petom su pritvorenici. Zadnjih godina u KPZ Sarajevo ulagana su minimalna sredstva iz budžeta, i to za sitnije popravke. Kapacitet Kazneno-popravnog zatvora Sarajevo predviđen je za 80.<sup>14</sup>

Kazneno-popravni zavod Sarajevo sastoji se od Centralnog objekta u samom centru grada, odjeljenja Kazneno-popravnog zavoda poluotvorenog tipa u Ustikolini, koje je nadležno za izvršenje kazne zatvora i kućnog zatvora sa elektronskim nadzorom osuđenih osoba, Privredne jedinice 'Miljacka', koja je predviđena za stručnu obuku i rad osuđenih osoba dok se nalaze na izdržavanju kazne zatvora. Sastoji se od pogona za zanatske i transportne usluge te pogona za poljoprivrednu proizvodnju. Objekat Igman, koji se nalazi izvan grada, u kojem su smješteni osuđenici sa dobrim ponašanjem bez međusobnih sukoba. Kapacitet ovog objekta je oko 50 osuđenih osoba.<sup>15</sup>

“Novoizgrađeni zatvor na Igmanu će imati oko 300 pritvorskih jedinica, čime će se značajno riješiti problem prebukiranosti u zatvoru.”

### ***Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Mostar***

Izgradnja zgrade zatvora u Mostaru počela je polovinom 1891. godine, istovremeno s izgradnjom zgrade okružnog suda, koja se nalazila u neposrednoj blizini objekta gdje se danas nalazi Županijski sud u Mostaru. Obje ustanove preselile su se krajem naredne godine s dotadašnje lokacije na Konaku u novoizgrađene objekte. Zgrada zatvora bila je opasana visokim zidinama (kakvi su i danas), koje ne dopuštaju ni vizualni kontakt sa vanjskim svijetom, a električno osvjetljenje uvedeno je tek 1922. godine, odnosno u vrijeme Kraljevine SHS, dok su zatvorski prostori bili osvijetljavani fenjerima.

---

<sup>14</sup><https://radiosarajevo.ba/vijesti/lokalne-teme/centralni-zatvor-u-sarajevu-pogledajte-kako-i-gdje-vrijeme-provode-zatvorenici/250722> (preuzeto dana 17.04.2024.godine)

<sup>15</sup>Nakon 111 godina zatvora se KPZ u Sarajevu, objekat na Igmanu uskoro spreman za prve zatvorenike (klix.ba) (preuzeto dana 17.04.2024.)



Mostarski zatvor, danas Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa, u osnovi je sačuvao svoj vanjski izgled i desetljećima prepoznatljivo ime 'Ćelovina'. Tijekom posljednjeg rata, zgrada zatvora nalazila se na prvoj liniji borbenih djelovanja, što je uzrokovalo znatna oštećenja. Ipak, obnovljena je i ponovno stavljena u funkciju 1995. godine. U razdoblju od 2001. godine do danas, izvršene su bitne rekonstrukcije mokrih čvorova, dnevnih boravaka za osuđene osobe, spavaonica te pratećih elemenata, kako bi se osigurala funkcionalnost i poboljšali uvjeti života i boravka osuđenih osoba. Tijekom 2008. godine izvršena je adaptacija i nadogradnja upravne zgrade, što je rezultiralo proširenjem smještajnih kapaciteta za osuđene osobe.

Naime, veći broj prostorija prizemnog dijela zgrade korišten je za radne aktivnosti službenih osoba. Pored toga, poduzeta su određena tehnička poboljšanja, kao što su instalacija videonadzora radi praćenja ponašanja osuđenih osoba, adaptacija prostorija za vjerske obrede, prostorija za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima te adaptacija i izgradnja kino dvorane i prostorija za zdravstvenu zaštitu osuđenih osoba kako bi se odgovorilo zahtjevima sukladno suvremenim standardima. Pored centralnog objekta zatvora, aktivna je i Privredna jedinica "Radobolja", na kojoj se osuđene osobe bave aktivnostima poput uzgoja povrća, tovljenja svinja i proizvodnje jaja. Ovo je iziskivalo određene aktivnosti na izgradnji novih objekata, kao što su dva plastenika, potrebne prostorije za svinje i koke nosilice, te objekti za smještaj osuđenih osoba koje borave i rade na Privrednoj jedinici "Radobolja".

Unaprjeđenje svih kapaciteta zatvora radi što optimalnijeg postizanja ostvarenja svrhe izvršenja kazne zatvora trajni je zadatak rukovodstva Zavoda. U tom smjeru kontinuirano se iznalaze rješenja i modusi sukladno trenutnim potrebama. Slijedom toga, Zavod zadovoljava uvjete koje je propisao Odbor za sprječavanje mučenja (CPT) i osigurava primjenu Europskih zatvorskih pravila i Zakona o izvršenju kaznenih sankcija u Federaciji BiH.

U prigradskom mostarskom naselju Rodoč-Jasenica, u južnoj gradskoj zoni, u tijeku su radovi na novom objektu Kazneno-popravnog zavoda poluotvorenog tipa u Mostaru. Iako prvotno projektiran kao zatvorski kompleks zatvorenog i poluotvorenog tipa na ukupnoj površini od oko 50.000 m<sup>2</sup>, opasan dvostrukim zidom visine šest metara, trenutni fokus je na izgradnji poluotvorenog dijela s pratećim objektima, te objekta upravne zgrade.

Novi objekt predviđen je kao zatvorska ustanova izvedena prema najvišim i aktualnim standardima za objekte ovakvog tipa, s kapacitetom za smještaj 200 osoba. Završetak radova, odnosno prelazak sa lokacije na kojoj je zatvor u Mostaru sada smješten, označavao bi i simbolično okretanje nove stranice u povijesnoj knjizi izvršenja kaznenih sankcija na području Hercegovine (zatvor u Mostaru jedina je takva ustanova u ovom dijelu države), obzirom da je na trenutnoj adresi već 130 godina. Sredstva za izgradnju osiguravaju se iz proračuna Federacije Bosne i Hercegovine.<sup>16</sup>

### ***Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Bihać***

Kazneno-popravni zavod Luke Bihać je zatvorska ustanova smještena u Bihaću, Bosna i Hercegovina. Iako ne spada u red "okrutnih" zatvora, KPZ Luke Bihać ima bogatu lepezu prestupnika. Ovdje se nalaze osuđenici različitih profila, uključujući narkomane, maloljetne i odrasle lopove, trgovce ljudima i drogom, te razbojnice i ubice. Trenutno boravi 98 osuđenika, a kapacitet zatvora nije naveden. Direktor KPZ-a Luke ističe da se nastoje osuđenici što više angažirati kroz sportske, kulturno-obrazovne i radne aktivnosti kako bi se smanjio njihov psihički naboj i stres. U zatvoru su dostupne teretana, nogometni i odbojkaški teren, informatički kutak te zatvorska biblioteka. Osuđenici koji žele raditi mogu se angažirati u različitim poslovima, uključujući čišćenje, rad u zatvorskoj bašti, krećenje i građevinu, uz skromnu novčanu naknadu.<sup>17</sup>

Iako KPZ Luke Bihać nije poznat po spektakularnim bjekstvima, važno je napomenuti da su zatvorenici ponekad uspijevali pobjeći iz zatvora. Nadležne vlasti i zatvorsko osoblje nastoje održavati sigurnost i kontrolu unutar zatvora kako bi spriječili takve incidente.

### ***Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Orašje***

Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa osnovan je kao "Okružni zatvor Orašje" 01.07.1995. godine i kao takav djelovao je do 31.12.2000. godine. Od 01.01.2001. godine djelovao je u sastavu KPZ Tuzla kao odjeljenje u Orašju, da bi 27.02.2012. godine ponovno postao samostalni Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Orašje, i kao takav djeluje do današnjeg dana.

---

<sup>16</sup> <https://kpmstar.org/novi/novi-objekat-kpz/> (Preuzeto 17.04.2024.g)

<sup>17</sup>Bihać: Uhvaćen zatvorenik koji je pobjegao iz zatvora "Luke" (cazin.net) (preuzeto 17.04.2024)

U 2011. godini donesena je odluka o osnivanju odjeljenja odgojno-popravnog doma za maloljetnike u sastavu KPZ Orašje. Navedena izgradnja je u tijeku i očekuje se njen završetak i puštanje u funkciju u 2015. godini. Od osnivanja zatvora kroz isti je prošlo oko 4.000 osuđenih i pritvorenih osoba. Ukupni kapacitet zatvora je 90 osuđenih i 26 pritvorenih osoba, dok je kapacitet maloljetničkog doma 60 osoba. Ukupan broj uposlenih je 71.<sup>18</sup>

### ***Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Busovača***

Kazneno-popravni zavod PT Busovača, utemeljen je 01.12.1993. godine kao Okružni zatvor Busovača. Dana 16.02.2012. godine preregistriran je pod sadašnjim nazivom kao Kazneno-popravni zavod PT Busovača, u kojem izdržavaju kazne, osuđene osobe muškog spola, koje su punoljetne.

Zatvor u svom sastavu ima i pritvorsku jedinicu u kojoj mjeru pritvora izdržavaju punoljetne muške i ženske osobe. Zatvor je formiran u dijelu nekadašnje vojarne JNA. U ovaj zatvor se upućuju osuđene osobe iz SBK i ZE-DO kantona kojima su izrečene kazne zatvora do 5 godina.

Ovo je prvi zatvor u BiH u kojem je primjenjen tzv. kućni zatvor sa elektronskim nadzorom i ovu je mjeru u periodu od 01.12.2012. do 31.12.2014. godine, izdržalo preko 200 osuđenika čija je kazna manja od 1 godine. Trenutno kaznu zatvora i mjere pritvora izdržava cca 190 osoba a ukupno je uposleno 55 djelatnika. U protekle dvije godine izgrađeni su dodatni kapaciteti od 50 mjesta koji nisu stavljeni u funkciju zbog nedostatka uposlenika.

U zatvoru se primjenjuju europska zatvorska pravila i međunarodne Konvencije koje je prihvatila BiH, kao i važeći zakoni BiH koji reguliraju oblast izvršenja kaznenih sankcija.<sup>19</sup>

### ***Kazneno-popravni zavod zatvorenog tipa Zenica***

Kazneno-popravni zavod Zenica (KPZ Zenica) je najveći i najstariji zatvor u Bosni i Hercegovini. Ove godine obilježava se jubilej od 130 godina postojanja ove ustanove. Zatvor je izgrađen za vrijeme austrougarske vladavine, od 1886. do 1889. godine, izvan gradske jezgre.

---

<sup>18</sup><https://fmp.gov.ba/bs/kpz-orasje.html> (preuzeto 17.04.2024.g)

<sup>19</sup>KPZ Busovača - Federalno ministarstvo pravde (fmp.gov.ba) (preuzeto 17.04.2024.g)

Iako je promijenio čak pet država, zatvor je ostao na istom mjestu, kao najpoznatiji i najveći zatvor u BiH. Smještajni kapacitet pritvorskog odjeljenja je 770, dok je za osobe koje izdržavaju alternativnu mjeru (s elektronskom narukvicom) 40 do 50 kreveta. U zatvoru postoji mogućnost pohađanja osnovne i srednje škole. Na oglasnim tablama u krugu zatvora stoje jasno definirani propisi koje zatvorenici moraju ispunjavati da bi pohađali navedeni stupanj obrazovanja, kao i koji su to rezultati koji se očekuju od njih. Oko 70% zatvorenika se primjerno ponaša i ne pravi probleme, dok je 10% zatvorenika s najlošijim ponašanjem. U ovom trenutku, samo 9% zatvorenika koristi vanzavodske pogodnosti, što podrazumijeva izlazak za vikend<sup>20</sup>.

Zatvor ima i svoju pekaru, plastenike, dva poljoprivredna imanja gdje se uzgaja povrće za ishranu zatvorenika. Za obavljanje navedenih poslova u sklopu dobrovoljnog rada, zatvorenici primaju platu u iznosu od 200 KM. Većina zatvorenika taj novac šalje porodicama jer je riječ o socijalnim slučajevima<sup>21</sup>.

### ***3.3 Zatvorski sistem u Republici Srpskoj***

Sistem za izvršenje krivičnih sankcija u Republici Srpskoj sličan je onom u Federaciji Bosne i Hercegovine. Zatvori su samostalne upravne jedinice s djelomičnom autonomijom u odlučivanju i trezorskim načinom poslovanja. U skladu s pozitivnim zakonskim propisima, kategorizacija zatvora po osnovu sigurnosti, tehničkog osiguranja i namjene također je usklađena s zakonskim propisima na državnom nivou i u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Zatvorski sistem u Republici Srpskoj definiran je Zakonom o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Republike Srpske, koji nije u potpunosti usklađen sa zakonskim rješenjima na nivou Bosne i Hercegovine. Zatvorski sistem u Republici Srpskoj čine zatvori zatvorenog i poluotvorenog tipa, i to :

---

<sup>20</sup><https://kpztt.gov.ba> (pristupljeno 17.04.2024.godine)

<sup>21</sup> Kako žive zatvorenici u KPZ Zenica: Kaznu izdržava 813 osuđenika, bjekstva nisu česta (klix.ba), (pristupljeno 17.04.2024.godine)

### ***Kazneno-popravni zavod zatvorenog tipa Foča***

Kazneno-popravni zavod zatvorenog tipa Foča osnovan je 1949.godine. Kazneno-popravni zavod Foča je ustanova zatvorenog tipa, u kojoj kaznu zatvora izdržavaju muška lica. U zavodu postoji i Odjeljenje sa posebnim režimom.<sup>22</sup>

U okviru programa resocijalizacije, oko 50 od ukupno 350 osuđenika, bavi se izradom rukotvorina, čime se pripremaju za povratak u društvo. Oko 55% osuđenika radom je angažovano na režijskim i na proizvodnim poslovima. Ovaj vid angažovanja posebno dobro dođe osuđenicima koji potiču iz socijalno ugroženih porodica, radi njihove egzistencije, ako uspiju da materializuju svoj proizvod koji šalju porodicama.<sup>23</sup>

Prije posljednjeg rata u sastavu KPZ Foča egzistirao je zatvor za žene “Livade-Velečevo”, koji trenutno nije u funkciji zbog prenamjene u obrazovnu instituciju SPC. KPZ Foča do agresije 1992-1995. godine imao je razvijenu privrednu jedinicu koja je upošljavala većinu zatvorenika na izdržavanju kazne zatvora. Zatvorenici su radili na različitim poslovima u skladu sa sposobnostima i zdravstvenim stanjem. Tako je poznata fabrika namještaja “Drina” Foča poslovala u sastavu privredne jedinice KPZ Foča. Ribnjak na rijeci Krupici u mjestu Jeleč sa jednim od najvećih kapaciteta za uzgoj ribe je također poslovao u sastavu privredne jedinice KPZ Foča.

Trenutno privredna jedinica “Drina” Foča koja posluje u sklopu KPZ Foča i radno angažuje zatvorenika, provodi djelatnost kroz pet različitih oblasti poslovanja, i to:

1. Radna jedinica Fabrika namještaja, koja se bavi izradom tapaciranog i pločastog namještaja,
2. Proizvodno-uslužna djelatnost, radionice bave se bravarskim radovima, odnosno proizvodnjom predmeta od metala,
3. Radna jedinica “Ekonomija” bavi se proizvodnjom konzumnih jaja, svinjogojstvom, govedarstvom, ovčarstvom, pčelarstvom i ratarstvom.

---

<sup>22</sup>Историјат | КПЗФоча (kpfoca.org) (pristupljeno 18.04.2024.g)

<sup>23</sup><https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/prosetajte-najpoznatijim-zatvorima-u-bih-zenica-foca-kula-orasje-fotovideo/201101> (pristupljeno 18.04.2024.godine)

4. Radna jedinica “Ugostiteljstvo” bavi se ugostiteljstvom na dva lokaliteta, restoran “Drina”, neposredno uz kompleks KPZ i motel-izletišta “Brioni”,
5. Privredna jedinica “Štamparija” se bavi proizvodnjom i uslugama iz oblasti grafičke djelatnosti, pripreme za štampu, štampanja raznih obrazaca, uvezivanje i sl.

Kapacitet Odjeljenja sa posebnim režimom je 36 zatvorenika u jednoćelijskom sistemu izvršenja kazne zatvora. Zatvorenici se u Odjeljenje smještaju na osnovu rješenja Ministra pravde Republike Srpske, a na prijedlog direktora KPZ-a. Zatvorenik u odjeljenje može biti smještan i bez prijedloga direktora KPZ-a. Najkraći period boravka zatvorenika u odjeljenju je 6 mjeseci. Rad i postupanje Odjeljenja sa posebnim režimom je regulisan posebnim Zakonom o posebnom režimu izvršenja kazne zatvora.

### ***Kazneno-popravni zavod zatvorenog tipa Banja Luka***

Godine 1889. u Banja Luci je izgrađen kružni zatvor Banja Luka, poznat kao Crna kuća, u centru grada. Na toj lokaciji se nalazio sve do 1980. godine, kada je na sadašnjoj lokaciji u naselju Tunjice izgrađen novi Okružni zatvor Banja Luka u tadašnjoj SR BiH. Krajem 1987. godine otvoren je Vaspitno-popravni dom Banja Luka, tj. vaspitanici iz Vaspitno-popravnog doma Stolac premješteni su u prostorije novoizgrađenog doma u Banja Luci. Vaspitno-popravni dom Banja Luka egzistirao je kao takav sve do aprila 1992. godine.

U mjesecu junu 1992. godine formiran je Kazneno-popravni dom i Okružni zatvor Banja Luka na osnovu Odluke o osnivanju Kazneno-popravnog doma Banja Luka (Službeni glasnik srpskog naroda u BiH broj 9, od 13. juna 1992. godine). Na osnovu Zakona o osnivanju Ustanova za izvršenje krivičnih sankcija („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 3 od 27. februara 1996. godine) formiran je Kazneno-popravni dom u Banja Luci. Donošenjem novog Zakona o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija od 01.01.2002. godine mijenja se naziv u Kaznenopopravni zavod Banja Luka.

Kazneno-popravni zavod Banja Luka je ustanova zatvorenog tipa u sastavu Ministarstva pravde Republike Srpske. Nadležnost ustanove definisana je Zakonom o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Republike Srpske i podzakonskim propisima. Svoju djelatnost KPZ Banja Luka obavlja na lokaciji u ulici Blagoja Parovća 139 b, Banja Luka.

U naselju Trn u opštini Laktaši nalazi se poluotvoreno odjeljenje, na kojem su radno angažovani zatvorenici na poslovima na svinjarskoj farmi. U kazneno-popravnom zavodu Banja Luka zadovoljeni su svi uslovi smještaja i stvorene su mogućnosti praćenja tendencija savremene prakse izvršenja krivičnih sankcija.

Kazneno-popravni zavod Banja Luka, poznatiji kao „Tunjice“ je ustanova zatvorenog tipa, a na sadašnjem lokalitetu smještena je od 1982. godine sa izgrađenim objektima Evropskih standarda, organizaciono i kadrovski osposobljena za kvalitetno izvršavanje povjerenih poslova i zadataka.<sup>24</sup>

U sastavu KPZ Banja Luka posluje i Privredna jedinica „Tunjice“, čija je namjena da zatvorenike koji žele da rade osposobi za obavljanje pojedinih poslova te da povećaju radni interes, radne navike, znanja a sve radi uspješne reintegracije u društvo nakon izdržane kazne zatvora. Proizvode i usluge iz rada Privredne jedinice „Tunjice“ KPZ koristi za vlastite potrebe, te ih u slučaju potrebe i viškova prodaje na slobodnom tržištu.

### ***Kazneno-popravni zavod zatvorenog tipa Bijeljina***

Kazneno-popravni zavod Bijeljina osnovan je 1992. godine kao ustanova za izvršenje krivičnih sankcija. Ustanove za izvršenje krivičnih i prekršajnih sankcija su posebne ustanove u sastavu i pod neposrednim nadzorom Ministarstva pravde. Nadležnosti ustanove definisane su Zakonom o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Republike Srpske i drugim zakonskim aktima. Kazneno-popravni zavod Bijeljina je ustanova zatvorenog tipa u koju se upućuju lica muškog pola osuđena na kaznu zatvora u trajanju od tri godine i manje, ili kada ostatak kazne po uračunatom pritvoru ili ranije izdržanoj kazni ne prelazi tri godine, a koja prije upućivanja na izdržavanje kazne nisu bila osuđivana, ili su osuđivana najviše jedanput, a koja imaju prebivalište, odnosno boravište na području opština: Bijeljina, Zvornik, Ugljevik, Lopare, Srebrenica, Bratunac i Osmaka.

Ustanova u sastavu ima dva poluotvorena odjeljenja "Golo Brdo" i "Amajlije".

---

<sup>24</sup>[Kaznenopopravni zavod | Бања Лука \(kprzbanjaluka.net\)](http://kaznenopopravnazavod.ba/banja/luka) (pristupljeno 18.04.2024.g)

Privredna jedinica "3. maj" posluje u djelokrugu rada Privredno-instruktorske službe koja organizuje i sprovodi stručnu obuku zatvorenika, i ima sljedeće organizacione jedinice:

- Poslovna jedinica "Ekonomija" sa sjedištem u Golom Brdu
- Poslovna jedinica restoran "Drina" sa sjedištem u Amajlijama

Zbog modernizacije, povećanja smještajnih kapaciteta i poboljšanja uslova za izvršenje krivičnih sankcija, u toku je izgradnja novog zatvorskog kompleksa u Golom Brdu, koji se gradi po važećim evropskim standardima.<sup>25</sup>

Poslovna jedinica Ekonomija uspješno se bavi poslovima ratarstva, svinjogojstva, stočarstva. Svrha radnog angažovanja zatvorenika je uspješna resocijalizacija, sticanje radnih navika i sticanje znanja iz oblasti poslova na kojima su zatvorenici radno angažovani.

Formalna organizacija KPZ-a je sistemski koncipirana kao jedinstven sistem sastavljen od više službi u skladu sa Zakonom, koje su međusobno ovisne.

### ***Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Istočno Sarajevo***

Kazneno-popravni zavod "Kula" u Istočnom Sarajevu posljednjih godina bilježi znatne pomake u radu i resocijalizaciji osuđenih osoba, što je nakon posjeta međunarodnih organizacija ovoj ustanovi potvrdila i Evropska komisija u prošlogodišnjem Izvještaju o izvršenju krivičnih sankcija.

Ženski zatvor može primiti do 30 zatvorenica, a taj kapacitet trenutno nije popunjen. Zatvorenicama, među kojima ima i trudnica, obezbijeđeni su svi uslovi i sadržaji za boravak u ovoj ustanovi. Posebna pažnja posvećena je zatvoru za maloljetnike, koji je izgrađen 2008. godine. Objekat može primiti više od 20 maloljetnih prestupnika.

KPZ "Kula" nadležan je za prijem osuđenih za krivična djela počinjena u saobraćaju i druga krivična djela do tri godine, kao i za osobe koje su zbog krađa, teških krađa, ubistava ili utaje poreza osuđene na veće zatvorske kazne. Među njima su i osuđenici koji izdržavaju maksimalne kazne od 20 godina zbog teškog ubistva.

Osuđenici za ratne zločine ne izdržavaju zatvorske kazne u ovoj ustanovi. Međutim, u pritvorskoj jedinici Zavoda smještene su osobe koje su u fazi istrage, optužene ili osuđene prvostepenim postupkom za ratne zločine.

---

<sup>25</sup>[КПЗБијељина \(kpbijeljina.com\)](http://kpbijeljina.com) (pristupljeno 18.04.2024.g)



Pritvorska jedinica je koncipirana po ćelijskom sistemu sa svim adekvatnim sadržajima, tako da Sud BiH i sudovi u Republici Srpskoj često upućuju pritvorenike upravo u ovu ustanovu.

Posljednjih godina dosta je urađeno da bi nekada prilično ruiniran objekat doveo u sadašnje, veoma prihvatljivo stanje. Postavljeno je oko 300 metara zaštitne ograde oko KPZ.<sup>26</sup>

Trenutni kapaciteti KPZ « Istočno » Sarajevo nisu u potpunosti popunjeni, ili su djelimično popunjeni gdje je u ženskom zatvoru kapacitet oko 30 zatvorenica na izdržavanju kazne oko 20, u muškom zatvoru kapacitet oko 80 zatvorenika, kaznu izdržava oko 20 zatvorenika, dok u maloljetničkom zatvoru kapaciteta više od 20 mjesta kaznu maloljetničkog zatvora izdržava 2-3 maloljetnika. Ovi podaci se mijenjaju na dnevnom nivou ali se mogu koristiti kao statistički uzorci.

### ***Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Trebinje***

KPZ Trebinje raspolaže smještajnim kapacitetom za 65 osuđenika, a trenutno je u njemu smješteno oko 50 osoba. Određeni osuđenici su raspoređeni prema zanimanjima, pri čemu je pet osoba angažirano na farmi 'Duži', deset lica radi u kuhinji, dok su tu i higijeničari i pomoćni radnici za održavanje.<sup>27</sup>

KPZ Trebinje je ustanova poluzatvorenog tipa i nalazi se u urbanom dijelu grada, a u njoj je predviđeno odsluženje kazne zatvora do tri godine, mada, kako ističu odgovorni, ima i onih osuđenih na pet, 10 i više godina zatvora.<sup>28</sup>

KPZ Trebinje je jedini zatvor u BiH koji nema zaštitnu ogradu. Objekat KPZ Trebinje je prije rata bio radnički dom "Podarica" građevinske firme "Neimarstvo" Trebinje. Kroz građevinske preinake i adaptacije, pretvoren je u Okružni zatvor Trebinje. Osim odjeljenja za zatvorenike muškarce, u zatvoru Trebinje funkcioniра i pritvorska jedinica.

---

<sup>26</sup><https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/prosetajte-najpoznatijim-zatvorima-u-bih>

<sup>27</sup>Obnovljene prostorije Kazneno-popravnog zavoda Trebinje (avaz.ba) (pristupljeno 18.04.2024.godine)

<sup>28</sup>Zatvor u Trebinju nema ogradu, a nikada nije zabilježen pokušaj bjekstva (klix.ba)(pristupljeno 18.04.2024.)

Unatoč relativno niskim sigurnosnim standardima, do novembra 2023. godine nije bilo slučajeva bijega zatvorenika i pritvorenika iz zatvora Trebinje. Međutim, u novembru 2023. godine, pritvorenik kineskog državljanstva uspio je pobjeći iz KPZ Trebinje bijegom preko ograde i zida za šetnju.

### ***3.4. Zatvorski sistemi u zemljama okruženja***

Kada govorimo o državama okruženja, prije svega mislimo na države nastale raspadom SFRJ. Sve države nastale raspadom SFRJ naslijedile su dijelove zatvorskog sistema koji je činio jedinstveni zatvorski sistem SFRJ. Zatvorski sistem u SFRJ, i pored nedostataka koji su bili vezani za taj vid društveno-političkog uređenja, bio je prepoznat kao moderan i napredan za to vrijeme. Zatvorski sistem u SFRJ bio je relativno decentralizovan, s mogućnošću intervencije centralne vlasti u pitanjima upućivanja, premještaja i pomilovanja zatvorenika. Zatvorski sistem SFRJ, kao i moderni zatvorski sistemi, imao je za cilj resocijalizaciju i reintegraciju zatvorenika, ali često s elementima političko-ideoloških ideja.

Države nasljednice SFRJ naslijedile su na svojoj teritoriji zatvore koji su nastavili funkcionisati u identičnom zatvorskom sistemu kao i prije, ovog puta na ograničenoj teritoriji i oslobođeni ideološkog predznaka u aspektu resocijalizacije. Zakonska regulativa u novonastalim državama ostala je ista ili se neznatno promijenila u relativno dugom periodu nakon nezavisnosti pojedinih država, nakon čega se postepeno mijenjala i prilagođavala novim i modernim trendovima u izvršenju krivičnih sankcija. Većina zemalja u okruženju Bosne i Hercegovine zadržala je relativno centralizovan zatvorski sistem ili je u procesu modernizacije zatvorskog sistema izvršila centralizaciju ove oblasti državne uprave.

U većini država okruženja, pored naslijeđenih zatvora, izgrađeni su novi, moderni zatvorski kapaciteti koji su prilagođeni potrebama i međunarodnim standardima koji važe za oblast izvršenja krivičnih sankcija, odnosno penologije. Primjerice, u Republici Hrvatskoj trenutno je u toku izgradnja modernog zatvora zatvorenog tipa sa najvećim mjerama sigurnosti u Gospiću, vrijednosti 70 miliona EUR-a, kapaciteta 400 zatvorenika. Projektovani novi zatvor u Gospiću će ispunjavati sve moderne međunarodne standarde iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija, kao što su smještajni prostor, ishrana, radne, terapijske i rekreativne aktivnosti.

Zatvorski kapaciteti su takođe proširivani unutar postojećih zatvora, kao što je, na primjer, u zatvoru Glina 2010. godine izgrađen novi blok kapaciteta za 420 zatvorenika. Cilj izgradnje novih kapaciteta je usklađivanje normi iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija sa standardima koji vrijede u EU, kao i sprječavanje prebukiranosti zatvora.

U Republici Srbiji, 2009. godine izgrađen je novi zatvorski kompleks u Padinskoj Skeli, zatvorenog tipa sa najvećim mjerama sigurnosti, kapaciteta 450 zatvorenika, osuđenih za najteža krivična djela, na kazne u trajanju od 10 do 40 godina. Takođe, 2022. godine u Kragujevcu je otvoren zatvor kapaciteta 500 zatvorenika, vrijednosti 30 miliona EUR-a, koji ispunjava sve međunarodne standarde iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija.

U Crnoj Gori je u toku implementacija glavnog projekta izgradnje modernog zatvorskog kompleksa u Mojkovcu, vrijednosti oko 23 miliona EUR-a, kapaciteta 200 zatvorenika. Republika Kosovo je sa Kraljevinom Danskom 2021. godine potpisala Sporazum o iznajmljivanju zatvorskih kapaciteta novog zatvora u Gnjilanu, za 300 zatvorenika osuđenih od strane sudova u Kraljevini Danskoj.

Vrijednost ugovora je 210 miliona EUR. Naknadno 2022.godine Kraljevina Danska je suspendovala ugovor zbog nedostatka finansijskih sredstava.

Za razliku od Bosne i Hercegovine čiji je zatvorski sistem decentralizovan i sastavljen od tri zasebna zatvorska sistema, zatvorski sistemi zemalja okruženja su centralizovani i funkcionišu najčešće u okviru Uprava za izvršenje krivičnih sankcija, koje su organizacijski kao državni organi u sastavu Ministarstva pravde/pravosuđa.

„Uprava za izvršenje krivičnih sankcija:

- organizuje, sprovodi i nadzire izvršenje kazne zatvora, maloletničkog zatvora, mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi i obaveznog lečenja alkoholičara i narkomana, kao i vaspitne mere upućivanja u vaspitno-popravni dom;
- obavlja poslove koji se odnose na pripremu predloga za pomilovanje, amnestiju i uslovni otpust;

- prati stanje i primenu propisa u oblasti izvršenja zavodskih sankcija i u skladu sa tim ukazuje na potrebu i pravce normativnog uređenja;
- saraduje u pripremi propisa i obavlja druge poslove koji se odnose na oblast izvršenja zavodskih sankcija.<sup>29</sup>

Prednosti ovakvog centralizovanog načina upravljanja zatvorskim sistemima je višestruka. Finansijski poslovi, javne nabavke, upravljanje ljudskim resursima se vode jedinstveno, postupanje sa zatvorenicima je jednoobrazno na nivou svih zatvora, uprava ima centralizovan uvid u sigurnosne sisteme i sklopove u okviru zatvora i mogućnost brze intervencije u otklanjanju uočenih nedostataka. Inspekcijski nadzori su jednoobrazni i pravovremeno organizovani u cilju otklanjanja nedostataka, itd.

“Uprava za zatvorski sustav i probacijuobavlja:

- poslove u vezi s izvršavanjem kazne zatvora izrečene u kaznenom, prekršajnom i drugom sudskom postupku, kazne maloljetničkog zatvora, novčane kazne zamijenjene kaznom zatvora u kaznenom i prekršajnom postupku, istražnog zatvora, odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod
- nadzor nad zakonitosti i pravilnosti rada i postupanja ustrojstvenih jedinica: kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda, Centra za dijagnostiku u Zagrebu (kaznena tijela) i Centra za izobrazbu
- stručnu izobrazbu službenika zatvorskog sustava u obavljanju poslova izvršavanja kaznenopravnih sankcija i mjera iz djelokruga Upraveupravne i stručne probacijske poslove kod odlučivanja o kaznenom progonu, izbora vrste kaznenopravnih sankcija i izvršavanja kaznenopravnih sankcija izrečenih počinitelju kaznenog djela koje se izvršavaju na slobodi
- stručnu izobrazbu probacijskih službenika
- nadzor pravilnog, pravodobnog i zakonitog rada probacijskih ureda
- vodi evidencije<sup>30</sup>

---

<sup>29</sup><https://www.mpravde.gov.rs/sr/sekcija/40/izvršenje-krivičnih-sankcija.php#:~:text=Uprava%20za%20izvr%C5%A1enje%20krivi%C4%8Dnih%20sankcija%3A%20-%20organizuje%2C%20sprov> (pristupljeno 20.04.2024.g)

U većini država regije već je uspostavljena probacijska služba u okviru uprava za izvršenje krivičnih sankcija ili je u fazi formiranja odnosno probnog rada. Zadatak probacijske službe je rasterećenje zatvorskog sistema, nadzor primjene uvjetnih otpusta i alternativnih kazni.

“Prema definiciji probacija je uvjetovana i nadzirana sloboda počinitelja kaznenog djela tijekom koje službenici probacije provode postupke usmjerene na resocijalizaciju osuđenika, smanjenje rizika od počinjenja novog kaznenog djela te zaštitu društvene zajednice.”<sup>31</sup>

U Bosni i Hercegovini nije uspostavljena probacijska služba, zbog čega je zatvorski sistem dodatno opterećen. U proteklom periodu bilo je pokušaja uz asistenciju međunarodnih organizacija, da se donesu zakonska rješenja iz oblasti probacije, ali ti zakoni nikada nisu prošli parlamentarnu procedure u cilju usvajanja.

### **3.5 Međunarodni standardi i norme u izvršenju krivičnih sankcija**

Razvojem demokratskog društva, unapređenjem zaštite ljudskih prava, pravilnim shvaćanjem cilja i svrhe kažnjavanja u modernim zatvorima došlo je do uspostave standarda i normi koje utiču na status zatvora i zatvorenika.

---

<sup>30</sup>Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske - Uprava za zatvorski sustav (gov.hr) (pristupljeno 20.04.2024.g)

<sup>31</sup>**Probacija** (engleski *probation* < latinski *probatio*: ispitivanje; dokaz), anglosaksonski model uvjetne osude u obliku odgađanja izvršenja kazne zatvora ili odgađanja izricanja kazne, pod uvjetom da se osoba tijekom određenograzdoblja dobro ponaša (suzdrži od kažnjivoga ponašanja, zaposli ili pohađa školu, ne pije, ne uživa drogu, da se podvrgne liječničkom tretmanu i sl.). Probacija se izriče i u kombinaciji sa zatvorskom kaznom, npr. tako da počne nakon što je osuđenik proveo određeno vrijeme u zatvoru, tako da osoba koja je na probaciji provodi vikende ili noći u zatvoru i sl. Probacijom se izbjegavaju negativni utjecaji zatvorskog okruženja i soc. stigmatizacija. Nadzorna služba nadgleda i savjetuje osobe pod uvjetnom osudom, pomaže im naći posao te razriješiti obiteljske probleme. Probacija - Hrvatska enciklopedija razdoblja dobro ponaša (suzdrži od kažnjivoga ponašanja, zaposli ili pohađa školu, ne pije, ne uživa drogu, da se podvrgne liječničkom tretmanu i sl.). Probacija se izriče i u kombinaciji sa zatvorskom kaznom, npr. tako da počne nakon što je osuđenik proveo određeno vrijeme u zatvoru, tako da osoba koja je na probaciji provodi vikende ili noći u zatvoru i sl. Probacijom se izbjegavaju negativni utjecaji zatvorskog okruženja i soc. stigmatizacija. Nadzorna služba nadgleda i savjetuje osobe pod uvjetnom osudom, pomaže im naći posao te razriješiti obiteljske probleme. Probacija - Hrvatska enciklopedija

Organizacije za zaštitu ljudskih prava, koje se najčešće bave normama i standardima iz oblasti zatvorskog sistema su Vijeće Evrope, CPT (Evropski komitet za sprječavanje mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja), ECRI (Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije) ECHR (Evropski sud za ljudska prava).

Razvojem europskih institucija, razvijala se briga za poštivanje prava zatvorenika što je u konačnici rezultiralo brojnim konvencijama, deklaracijama, preporukama iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija, a koji podižu standarde i norme iz ove oblasti.

“Pojačana usredsređenost na prava i zaštitu zatvorenika kako u međunarodnom, tako i u evropskom pravu zasnovana je na usvajanju opštih povelja o ljudskim pravima. Na međunarodnom nivou, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima iz 1948.godine i Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kao i o građanskim i političkim pravima samo ovlaš pominju lica lišena slobode.

Ujedinjene nacije su tek 1975.godine prvi put usvojile posebnu rezoluciju koja se ticala zaštite zatvorenika od mučenja i zlostavljanja, a obavezujući instrument o istoj temi pojavio se tek devet godina poslije toga. Uvođenje (u smislu organizovanja istraga i podnošenja izvještaja) međunarodnih standarda ljudskih prava bilo je, slično tome, prilično oprezno:

Komisija za ljudska prava prvi put se pozvala na svoje ovlaštenje da istraži teška kršenja ljudskih prava u određenoj zemlji (Čile) 1975. godine, da bi tek 1980.godine ustanovila svoje prvo stalno tijelo za istraživanje konkretnih pitanja. S obzirom na takvu osnovu, pojava određenog broja uticajnih nevladinih organizacija, u čiji su sastav ušli pojedinci koji su istinski zainteresirani da pomognu da se političkim i pravnim sredstvima riješi problem široko rasprostranjenog proganjanja i zlostavljanja pojedinaca, bila je od ključnog značaja.

Osnivanje takvih tijela kao što su Amnesty International (London, 1961.) i Human Rights Watch (New York, 1976.) pomoglo je da se mobilizira javno mnijenje kroz jačanje svijesti o uskraćivanju osnovnih sloboda misli i izražavanja protesta, dok su se istovremeno tijela kao što su Udruženje za sprječavanje mučenja, osnovano u Ženevi 1977., i Udruženje za međunarodnu reformu krivičnog prava, osnovano u Londonu 1989., posebno usredotočila na prava zatvorenika.

Povremeno je rad tih nevladinih organizacija bio od ključnog značaja za unapređenje uspostavljanja djelotvornih mehanizama za nadzor, kao što je Opcioni protokol uz Konvenciju UN protiv mučenja iz 2002. godine.

Ovakva međunarodna situacija u određenoj mjeri odražena je i na evropskom nivou. Najraniji i najvažniji evropski instrument u borbi protiv ponižavajućeg i neljudskog postupanja, Evropska konvencija o ljudskim pravima, koja je stupila na snagu 1953. godine, sadrži općenita jamstva koja obvezuju "svakog" tko je pod nadležnošću države, a članak 5, koji štiti slobodu i sigurnost osoba, izravno se odnosi na prava zatvorenika. Ipak, tvorci kako Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, tako i Evropske konvencije o ljudskim pravima, uvelike su bili motivirani zlostavljanjem osoba lišenih slobode.

Široko rasprostranjeno lišenje života, primjena mučenja i nečovječnog postupanja, uvođenje prisilnog rada i proizvoljna primjena mjera pritvora koji su se u totalitarizmu događali prije i za vrijeme Drugog svjetskog rata pružili su ubjedljivo opravdanje prva četiri suštinska jamstva sadržana u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima – prva na poštivanje života (član 2), zabranu mučenja ili nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (član 3), zabranu ropstva i prisilnog ili obaveznog rada (član 4) i prava na slobodu i bezbjednost ličnosti (član 5), na čije se odredbe u svakom slučaju bitno uticale odredbe sadržane u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima." (Džim Mudrok, 2010.g Postupanje prema zatvorenicima, Evropski standardi 19-20).

Rastuća briga za prava osoba lišenih slobode i za postupanje sa osobama lišenim slobode ogleda se i u raspravama, postupanjima i preporukama Komiteta ministara Vijeća Evrope kao tijela koje donosi odluke u saradnji sa Parlamentarnom Skupštinom. Komitet ministara donosi neobavezujuće odluke koje se odnose na poštivanje ljudskih prava u skladu sa statutom Vijeća Evrope.

Preporuke Komiteta Ministara nisu obavezujuće za države članice, ali Komitet ministara može zatražiti informacije od pojedinih zemalja o postupanju ili aktivnostima po donesenim preporukama. Za zatvorske sisteme država članica posebno su interesantne preporuke koje se odnose na postupanje sa osobama lišenim slobode.

Radi se o preporukama koje nose naziv Evropska zatvorska pravila, a izvorno su donesena rezolucijom Komiteta ministara broj R(73) 5. Tokom razvoja demokratskog društva, ova pravila su više puta revidirana i unapređena. Sadašnja Evropska zatvorska pravila su rezultat preporuka Komiteta ministara, posebno Preporuke broj Rec (87) 3 iz 2006. godine, kojom su navedena pravila revidirana i unapređena.

*„Evropska zatvorska pravila pružaju okvir za rad zatvorske službe kroz utemeljenje osnovnih principa čiji je cilj osigurati humane uslove i pozitivan tretman u modernim i progresivnim zatvorskim sistemima koji su osmišljeni tako da „služe kao stimulans zatvorskim upravama da unaprijede principe svrsishodnosti i jednakosti tretmana“. Jim Mudroch, Evropski standardi u tretmanu zatvorenika.*

Neka od primarnih Evropskih zatvorskih pravila kojih se države članice moraju pridržavati i integrisati ih u zakonsku regulativu izvršenja krivičnih sankcija su:

10.1. Evropska zatvorska pravila primjenjuju se na osobe kojima je na osnovi sudske odluke određen pritvor i na osobe koje su lišene slobode na osnovi osuđujuće presude.

22.1. Zatvorenicima će se osigurati prehrana primjerena njihovoj dobi, zdravlju, fizičkom stanju, vjeroispovijesti, kulturi i prirodi posla koji obavljaju.

25.1. Kućni red za sve zatvorenike osigurat će uravnotežen program aktivnosti.

25.2. Kućni red dopuštati će svim zatvorenicima da izvan ćelija dnevno provedu onoliko sati, koliko je nužno za primjerenu razinu ljudske i socijalne interakcije.

26.1. Rad u zatvoru smatrat će se pozitivnim elementom kućnog reda i nikad se neće koristiti u svrhe kažnjavanja.

27.1. Svakom će zatvoreniku biti omogućeno provesti najmanje jedan sat tjelovježbe dnevno na svježem zraku kada to omogućuju vremenski uvjeti.

28.1. Svaki će zatvor nastojati svim zatvorenicima omogućiti dostupnost što brojnijih obrazovnih programa koji su primjereni njihovim individualnim potrebama i željama.

32.1. Kod premještaja zatvorenika iz zatvora u zatvor ili na druga mjesta, kao što su sudovi ili bolnice, izložiti će ih se pogledima drugih građana u najmanjoj mogućoj mjeri i poduzet će se mjere za osiguranje njihove anonimnosti.



49. Dobar red u zatvorima održavat će se vodeći računa o zahtjevima sigurnosti zatvora, sigurnosti zatvorenika i discipline te omogućivanja zatvorenicima uvjeta smještaja koji poštuju ljudsko dostojanstvo i pružanje cjelovitog programa aktivnosti sukladno pravilu 25.

52.1. Što je prije moguće nakon prijema u zatvor, zatvorenike će se procijeniti radi određivanja predstavljaju li sigurnosni rizik za druge zatvorenike, zatvorsko osoblje ili druge osobe koje rade u zatvoru ili posjećuju zatvor odnosno postoji li vjerovatnost da se samoozlijede.

53.1. Posebno visoke mjere osiguranja ili sigurnosti primjenjivat će se u iznimnim okolnostima.

64.1. Zatvorsko osoblje neće se služiti silom prema zatvorenicima osim u samoodbrani ili u slučajevima pokušaja bijega, aktivnog ili pasivnog fizičkog otpora zakonitom nalogu, a i to samo kad se ne može izbjeći.

76. Osoblje će se pažljivo birati, prikladno osposobljavati, prilikom prijema i nadalje, biti plaćeno kao profesionalni službenici i imati položaj koji je cijenjen u građanskom društvu.

81.1. Prije stupanja na posao, osoblje će proći tečaj osposobljavanja s obzirom na svoje opće i posebne obaveze te će trebati položiti teoretske i praktične ispite.

83. Uprave zatvora uvest će sustave organizacije i upravljanja koji:

a. osiguravaju trajno upravljanje zatvorima primjereno visokim standardima koji su sukladni međunarodnim i regionalnim propisima o ljudskim pravima i koji

b. omogućuju dobru komunikaciju između zatvora i između različitih kategorija osoblja u pojedinim zatvorima te omogućuju odgovarajuću suradnju između različitih odjela, kako unutar zatvora tako i izvan njega, a time se osigurava djelotvornost službi za zatvorenike, posebice s obzirom na brigu i reintegraciju zatvorenika.

(Evropska zatvorska pravila, dodatak Preporuci Komiteta ministara (2006) 2.)

Bez obzira na činjenicu da preporuke Komitet ministara i Parlamentarne skupštine nisu obavezujuće za države članice, većina država, uključujući Bosnu i Hercegovinu, poduzima aktivnosti u cilju usklađivanja zakonodavstva iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija i zatvorskog sistema navedenim preporukama. Tako je u zatvorskom sistemu Bosne i Hercegovine veliki broj preporuka integrisan u zakonska rješenja i doživjela su praktičnu primjenu u zatvorskom sistemu Bosne i Hercegovine.

#### **4. ZAVOD ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA PRITVORA I DRUGIH MJERA BOSNE I HERCEGOVINE**



**Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine**

##### ***4.1. Historijat***

Kamen temeljac za ovaj zatvor postavljen je 2006. godine. Prema sistematizaciji, u zatvoru će biti zaposleno oko 280 radnika.

Prema ranije objavljenim podacima, izgradnja je finansirana kreditom Razvojne banke Vijeća Evrope u iznosu od 19,3 miliona eura.

BiH je uložila 6,45 miliona eura, donacije EU iznose 9,15 miliona eura, tehnička pomoć Evropske komisije 1,7 miliona eura, donacija Švedske je bila 2 miliona eura, a Vlada SAD dala je 1,1 milion dolara za obuku zatvorskog osoblja. Ukupna vrijednost iznosi blizu 40 miliona eura.

Svaka ćelija u kojoj će biti smješten po jedan zatvorenik površine je 12 kvadratnih metara. Izgradnja i funkcionisanje zatvora u potpunosti su usklađeni s evropskim zatvorskim pravilima i standardima.<sup>32</sup>

Nakon postavljanja kamena temeljca, usljed organizaciono-tehničkih problema, promjena projekata itd, usljedila je pauza u aktivnostima na izgradnji zatvora. Građevinski radovi na izgradnji zatvora započeli su 2014.godine. Nakon završetka građevinskih radova i okončane administrativne procedure zatvor je svečeno otvoren 22.07.2020.godine. Prvi pritvorenici su u pritvorsku jedinicu zatvora premješteni u septembru 2020.godine, a zatvorenici iz entitetskih zatvora gdje su prema sporazumu ministarstava pravde izdržavali kaznu zatvora, premješteni su do kraja 2020.godine, nakon čega zatvor funkcioniše u punom kapacitetu.

Premještanjem zatvorenika koje je na kaznu zatvora osudio Sud Bosne i Hercegovine iz entitetskih zatvora u Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine znatno su se rasteretili smještajni i drugi kapaciteti entitetskih zatvora. Zatvorski menadžmenti u entitetskim zatvorima su mogli organizirati rad sa zatvorenicima sa manjim kaznama na njihovoj resocijalizaciji.

Međutim, važna je i činjenica da su zatvorenici sa dugim kaznama i prema sigurnosnoj procjeni visokorizični smješteni u zatvorsku ustanovu prema stepenu osiguranja i kategorizaciji primjerenu toj kategoriji visokorizičnih zatvorenika. Mala udaljenost između kompleksa Suda Bosne i Hercegovine i kompleksa Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, rasteretila je pripadnike Sudske policije Bosne i Hercegovine na poslovima sprovođenja, znatno su se smanjili troškovi sprovedne službe a sigurnosni rizici sprovođenja i transprta pritvorenika i zatvorenika su svedeni na minimum.

---

<sup>32</sup><https://www.klix.ba/vijesti/bih/bosna-i-hercegovina-konacno-dobila-drzavni-zatvor> (pristupljeno 24.04.2024.g)

U pogledu poštivanja prava zatvorenika iz oblasti uvjeta smještaja i potrebnih sadržaja, zatvor ispunjava sve norme predviđene međunarodnim standardima i preporukama, što smanjuje potrebu žalbi, prigovora i tužbi po tom osnovu protiv države Bosne i Hercegovine.

#### ***4.2. Tehničke karakteristike***

Kompleks Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine lociran je tri kilometra jugoistočno od naselja Vojkovići, u podnožju planine Igman na mikrolokalitetu Naklo. Okolno područje prema planini Igman je pokriveno gustim raslinjem i šumom. Prema nezvaničnim informacijama, ovaj prostor je kontaminiran raznim vrstama minsko-eksplozivnih sredstava zaostalih iz prethodnog rata.

Kompleks Zavoda čini niz samostalnih objekata na ukupnoj površini od 24.000 kvadratnih metara. Centralni dio kompleksa čine tri objekta-paviljona armiranobetonske građe u obliku slova „L“, označeni kao A, B, C.

Objekti A, B, C su namijenjeni za smještaj zatvorenika. Kapacitet svakog pojedinačnog objekta je 100 zatvorenika, odnosno ukupno 300 zatvorenika. Objekat-paviljon „A“ namijenjen je za smještaj visokorizičnih zatvorenika i zatvorenika koji su kroz klasifikaciju i reklasifikaciju svrstani u najnižu klasifikacionu grupu sa potrebom intenzivnog vaspitnog rada. U sklopu objekta-paviljona „A“ nalazi se i odjeljenje za segregaciju ili disciplinsko odjeljenje, koje čini 12 ćelija-samica i dvije prostorije bez opasnih predmeta, tzv. „gumenjare“.

U disciplinsko odjeljenje, samice smještaju se zatvorenici i pritvorenici kojima je Komisija za utvrđivanje disciplinske odgovornosti zatvorenika i pritvorenika izrekla pravosnažnu disciplinsku kaznu "Upućivanje u samicu", ili zatvorenicima i pritvorenicima kojima je zbog njihovih postupaka koji predstavljaju ozbiljnu opasnost upravnik Zavoda izrekao pravosnažnu mjeru usamljenja.

U posebnu prostoriju bez opasnih predmeta „gumenjaru“, se smještaju zatvorenici i pritvorenici koji zbog svojih postupaka predstavljaju opasnost za sigurnost sebe, i drugih osoba ili ozbiljno narušavaju kućni red.<sup>33</sup>

Posebna prostorija je ćelija potpuno obložena gumenim materijalom (pod, zidovi i plafon), sa otvorenim mokrim čvorom i koja je pod neprekidnim neposrednim nadzorom ovlaštenih zavodskih službenika putem video kamera i fizičkog-vizuelnog nadzora putem kontrolnog otvora na vratima ćelije.

U objektu-paviljonu „D“ koji također čini centralni kompleks zatvora a oblikom je u vidu slova I, smješteni su pritvorenici i kapacitet je 80 pritvorenika, nakon proširenja u odnosu na prvobitni kapacitet od 50 pritvorenika. U objektu „D“ nalazi se i prijemno-otpusno odjeljenje, namjenjeno za prijem i otpust pritvorenika i zatvorenika, kao i boravak zatvorenika prilikom prijema u Zavod u trajanju od 15 do 30 dana u zavisnosti od dužine kazne koju izdržava zatvorenik. Centralni kompleks čini i objekat „E“ , koji je namjenjen za smještaj menadžmenta Zavoda, Službe za opšte, pravne i materijalno-finansijske poslove, prostorije za posjete, sale za sastanke, sale za krizne sastanke i slično.

Kompleks Zavoda čine i objekti „F“: prijemnica, recepcija, sobe za sigurnosnu kontrolu posjetilaca i zaposlenih, „G“: objekat zavodskih radionica, objekat zavodske kuhinje, i objekat sportske dvorane sa prostorima za sportske aktivnosti. Svi objekti su međusobno povezani natkrivenim hodnikom-koridorom sa jedinstvenim sistemom sigurnosnih blindiranih protivpožarnih vrata. Kompleks Zavoda je opasan armirano-betonskim perimetrom-zidom visine 5 metara sa sigurnosnim barijerama. Sa vanjske strane perimetra nalazi se metalno rešetkasta ograda visine 4 m, opremljena sigurnosnim sistemima. Između perimetra i metalne ograde je sterilna zona, pjeskovito travnata površina širine 5 metara, pokrivena sistemom video nadzora i električne rasvjete.

---

<sup>33</sup>Pravilnik o načinu vršenja službe osiguranja, naoružanju, i opremi i upotrebi vatrenog oružja i drugih sredstava prinude u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj 28/21)

Na platou koji dominira iznad naselja Vojkovići, naknadno je izgrađena armirano-betonska osmatračnica namijenjena za kontrolu i nadzor cijelog kompleksa Zavoda od strane pripadnika Službe za osiguranje.

Izvan perimetra Zavoda smješten je zavodski objekat „K“, namijenjen za obuku zavodskog osoblja, spavaonice za goste i zavodsko osoblje po potrebi, svlačionice za pripadnike Službe za osiguranje, oružarnice, magacini za materijalno tehnička sredstva, garaže, kao i prostorije za fizičku pripremu i trening zavodskog osoblja, teretane. Cijela površina Zavoda opasana je metalnom mrežastom ogradom koja je opremljena sigurnosnim sistemima, a unutar koje je izgrađena ulazna kapija, odnosno kontrolno-propusna stanica. To je mjesto namijenjeno za prvu sigurnosnu kontradiverziju kontrolu ulaska u krug Zavoda posjetilaca, službenih lica i zaposlenih u Zavodu. Kontrolno-propusna stanica je orijentirana u pravcu naselja Vojkovići, na glavnoj asfaltiranoj komunikaciji prema Zavodu.

Iznad kompleksa Zavoda sa jugoistočne strane dominira osmatračnica visine 20 metara, namijenjena za vizualnu sigurnosnu kontrolu kompleksa Zavoda od strane pripadnika zatvorske policije. Prvobitnim projektom izgradnje zatvora, nisu bili predviđeni objekti osmatračnice. Naknadno, zbog ukazane potrebe, pojačanog nivoa sigurnosti i materijalno-tehničke zaštite, pristupilo se izgradnji osmatračnice, a u toku su izvedbeni projekti za izgradnju druge osmatračnice, nasuprot postojeće, u cilju potpune neposredne vizuelne kontrole kompleksa Zavoda i okoline od strane pripadnika zatvorske policije.

Instalirana sigurnosna oprema i materijalno-tehnička zaštita u Zavodu su u skladu sa kategorizacijom zatvora kao zatvorenog tipa sa najvećim stepenom sigurnosti, vrhunska i međusobno kombinovana, kao što su sistemi vatrogasne zaštite, protivpožarni alarmi, alarmi pokreta, sistem video nadzora (koji čini sistem od više stotina međusobno povezanih kamera različitih tipova, namjena i mogućnosti), detektori pokreta, infracrvene ili termalne kamere i slično.

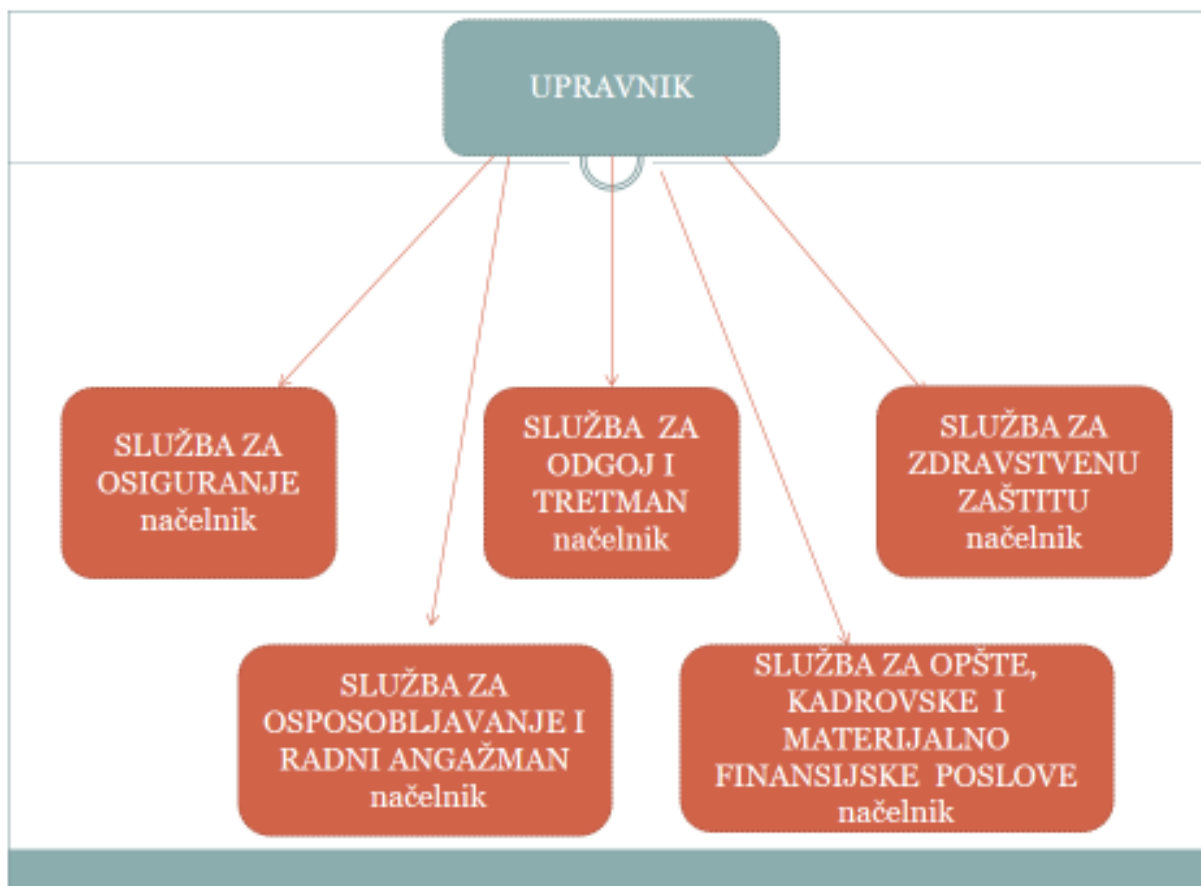
U cilju sprječavanja unošenja i korištenja nedozvoljenih predmeta u Zavod i njihovog posjedovanja u Zavodu, na više kontrolnih punktova instalirana je oprema za KDZ kontrolu (AMD vrata, RTG tuneli, uređaji za otkrivanje mobilnih telefona i slično),

a zatvorska policija je opremljena savremenim ručnim metal detektorima. Zatvorska kuhinja je opremljena najsavremenijom opremom za pripremanje dnevnih obroka pritvorenicima i zatvorenicima, kao i zavodska pekara koja proizvodi hljeb i pecivo za potrebe Zavoda.

Trenutno se provode aktivnosti u Zavodu na formiranju odjeljenja za zatvorenice, kojima je Sud Bosne i Hercegovine izrekao pravosnažnu zatvorsku kaznu. Odjeljenje za žene će biti pozicionirano u objektu-paviljonu „A“.

Zavod se finansira iz budžeta institucija Bosne i Hercegovine, a trenutni okvirni budžet Zavoda na godišnjem nivou je oko 16 miliona konvertibilnih maraka.

#### 4.2. Organizacija Zavoda



#### **4.2.1 Organizaciona šema Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine**

Organizacija Zavoda propisana je Zakonom Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera. Navedenim Zakonom je definisano da se slijedeće grupe osoba u okviru Zavoda moraju držati odvojeno:

- pritvorenici od zatvorenika
- muškarci od žena
- maloljetnici od punoljetnih osoba

Smještaj ovih osoba se može osigurati u posebnom Zavodu ili posebnim odjeljenjima Zavoda. Kada je riječ o posebnim odjeljenjima u Zavodu, mogu postojati posebna odjeljenja zatvorenog, poluotvorenog ili otvorenog tipa, bez obzira na kategorizaciju zatvora.

Upravljanje Zavodom za izvršenje krivičnih sankcija propisano je Zakonom Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, ali također mora biti u skladu s odredbama Zakona o državnoj službi i Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine koji se odnose na državne službenike odnosno zaposlenike u Zavodu.

1. Odgovarajuće odredbe Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, odnosno Zakona o radnim odnosima u institucijama Bosne i Hercegovine, primjenjuju se na službenike Zavoda, osim ako nije drugačije propisano ovim zakonom.
2. Zavodom rukovodi upravnik, koji odgovara ministru pravde.
3. Na osnovu prijedloga i procedure koju provodi Agencija za državnu službu, ministar pravde postavlja i razrješava upravnika Zavoda.
4. Upravnik Zavoda je rukovodeći državni službenik sa statusom sekretara na posebnom zadatku. Imenuje se na pet godina i nakon isteka mandata može biti ponovno postavljen u skladu sa stavom (3) ovog člana.



5. Za upravnika Zavoda može se postaviti lice koje ima visoku stručnu spremu i najmanje pet godina radnog iskustva u oblasti izvršenja pritvora, izvršenja krivičnih i prekršajnih sankcija, u oblasti pravosuđa ili uprave.<sup>34</sup>

Upravnik Zavoda je odgovorna osoba za organizaciju rada Zavoda u skladu sa zakonskim rješenjima, a dužnost mu je organizacija rada Zavoda. Upravnik je rukovodeći državni službenik čija je dužnost da koordinira i usklađuje rad organizacionih jedinica unutar Zavoda, te da nadzire regularnost i zakonitost rada službi, službenika i zaposlenika u Zavodu. Također, zadužen je za predstavljanje Zavoda pred drugim organima i organizacijama. Upravnik Zavoda donosi interne podzakonske akte kao što su naredbe, instrukcije, standardne operativne procedure, smjernice i uputstva.

U rukovođenju Zavodom upravniku pomažu rukovodeći službenici iz pojedinih oblasti poslovanja Zavoda.

Rukovodeći službenici u Zavodu upravljaju organizacionim jedinicama koje su uspostavljene na osnovu Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera. Organizacione jedinice uspostavljene u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine su:

1. Služba za osiguranje,
2. Služba za odgoj i tretman,
3. Služba za zdravstvenu zaštitu,
4. Služba za osposobljavanje i radni angažman,
5. Služba za opšte, kadrovske i materijalno-finansijske poslove.

Službama upravljaju rukovodeći službenici, koji imaju zvanje načelnika. Načelnici službi su rukovodeći državni službenici, s izuzetkom načelnika Službe za osiguranje, koji je uniformirana osoba sa činom "Glavni inspektor".

---

<sup>34</sup>Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera član 16. «Službeni glasnik BiH», broj 22/16)

**Služba za osiguranje** je najbrojnija služba u Zavodu. Službu čine ovlaštene zavodski službenici (OZS), koji su uniformisani i činovani, a služba je označena kao Zavodska policija. Službom rukovodi načelnik, sa činom glavnog inspektora, uz pomoć dva pomoćnika sa činom samostalnog inspektora. Činovi u Službi za osiguranje - Zavodskoj policiji su svrstani u sedam nivoa:

- Glavni inspektor, načelnik službe za osiguranje
- Samostalni inspektor, pomoćnik načelnika službe za osiguranje, komandir smjene Zavoda
- Inspektor, pomoćnik komandira smjene Zavoda, komandir paviljona
- Mlađi inspektor, šef smjene na odjeljenju pritvora
- Narednik, šef smjene na odjeljenju zatvora
- Stariji policajac
- Policajac

Prema važećoj sistematizaciji radnih mjesta u Službi za osiguranje Zavoda predviđeno je 223 ovlaštena zavodska službenika. Služba za osiguranje u kontinuitetu obavlja poslove i zadatke u okviru dvadeset i četiri sata.

Ovlaštene zavodski službenici - zavodska policija mogu upotrijebiti vatreno oružje i ostala sredstva prinude (fizička snaga, gumena palica, vodene topove, hemijska sredstva i vatreno oružje) u slučajevima koje je definisao Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera.

OZS sredstva prinude osim vatrene oružja<sup>35</sup> mogu upotrijebiti protiv pritvorenika ili zatvorenika samo kad je to neophodno potrebno da se spriječi bjekstvo, fizički napad na osoblje Zavoda, ili

---

<sup>35</sup>**Oružje**- svako sredstvo namijenjeno uništavanju živih bića i materijalnih dobara, au ratu, sredstva kojima se protivniku slabi borbena moć i lomi volja za pružanjem otpora. Postoje različiti kriterijumi za podjelu oružja. Prema namjeni, oružje se dijeli na vojničko (ratno ili borbeno), lovačko i sportsko, ali kada se posebno naglasi, podrazumjeva se samo boreno, tj. onaj dio ratne tehnike kojom se protivniku neposredno nanose gubici u ljudstvu i materijalnim dobrima. Prema izvoru energije, oružje se dijeli na hladno, vatreno i pneumatsko. U zavisnosti od toga da li se pogonsko gorivo nalazi u cijevi oružja ili u samom projektilu, vatreno oružje se dijeli na: klasično (konvencionalno) i raketno. Po načinu dejstva na cilj, dijeli se na eksplozivno, hemijsko i biološko oružje. Prema broju poslušilaca, može biti individualno i kolektivno. Ako se za kriterij uzima odbrana ili napad, dijeli se na napadno (ofanzivno) i odbrambeno (defanzivno).

druga lica, nanošenje povreda drugom licu, pružanje otpora prema zakonitom postupanju službenog lica, samopovređivanje ili uzrokovanje materijalne štete od strane pritvorenika i zatvorenika.

« (2) Pri vršenju službenih poslova, ovlašteni zavodski službenik može upotrijebiti vatreno oružje, samo ako drugačije ne može da:

1. Zaštiti život ljudi,
2. Odbije neposredni napad kojim se ugrožava njegov život ili život službenih lica,
3. Odbije napad na objekat koji osigurava,
4. Spriječi bjekstvo zatvorenika iz Zavoda za izvršenje kazne zatvorenog tipa ili iz posebnog odjeljenja zatvorenog tipa koja bi u tom slučaju neposredno ugrozila život drugih,
5. Da spriječi bjekstvo pritvorenika ili zatvorenika kojeg sprovodi ili osigurava ako bi njegovo bjekstvo neposredno ugrozilo život ljudi

(2) U slučajevima iz stava (1) ovog člana, ovlašteni zavodski službenik može upotrijebiti vatreno oružje samo ako upotrebom fizičke snage, gumene palice ili drugih sredstava prinude predviđenih propisima ne može osigurati izvršenje službenog zadatka. Upotreba vatrene oružja mora biti srazmjerna stepenu opasnosti i izazvanom riziku... »<sup>36</sup>

U postupku upotrebe sredstava prinude u cilju kontrole i obuzdavanja pritvorenika i zatvorenika, ovlašteni zatvorski službenici moraju slijediti jasne procedure propisane zakonskim i podzakonskim propisima. O svakoj upotrebi sredstava prinude ovlašteni zatvorski službenici moraju sačiniti poseban izvještaj, koji se dostavlja načelniku službe osiguranja. Ocjenu opravdanosti upotrebe sredstava prinude daje ministar pravde Bosne i Hercegovine.

Po potrebi, pripadnici Službe za osiguranje izvan zavoda mogu biti naoružani vatrenim oružjem, hemijskim sredstvima i sredstvima prinude poput gumenih palica, i mogu ih upotrijebiti u

---

<sup>36</sup>Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, član 42. «Službeni glasnik BiH», broj 22/16)

situacijama propisanim zakonom i na način propisan podzakonskim aktima. Međutim, ovlašteni zavodski službenici unutar Zavoda ne smiju nositi vatreno oružje ni pod kojim uvjetima.

Tokom obavljanja redovnih poslova i zadataka unutar Zavoda, ovlašteni zavodski službenici nisu opremljeni gumenim palicama.

Gumene palice se nalaze izvan vidokruga zatvorenika i pritvorenika u prostorijama koje koriste ovlašteni zavodski službenici, ali su lako dostupne u slučaju potrebe.

Ovlašteni zavodski službenici Službe za osiguranje osiguravaju Zavod, radilišta i radionice, prostorije u kojima se nalaze, borave i rade zatvorenici i pritvorenici, osiguravaju zatvorenike i pritvorenike unutar Zavoda i izvan njega, održavaju disciplinu unutar Zavoda, vrše sprovođenje zatvorenika i pritvorenika, te osiguravaju posjetioce u Zavodu, sve prema odredbama Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera.

U skladu s odredbama Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera,

« Oružje

69.1 Osim u slučaju neposredne opasnosti, zatvorsko osoblje neće nositi smrtonosno oružje u krugu zatvora.

69.2 Otvoreno nošenje oružja, uključujući i gumene palice, od strane lica koja su u kontaktu sa zatvorenicima je zabranjeno u krugu zatvora, osim kada je potrebno da iz razloga bezbednosti i sigurnosti reaguju u vezi s pojedinačnim incidentom.

69.3 Osoblju se neće izdavati oružje ukoliko nije obučeno za njihovu upotrebu” (Evropska zatvorska pravila 2006.)

« Ovlašteni zavodski službenici dužni su vršiti poslove i zadatke i u slučaju kad je izvršenje tih poslova i zadataka povezano s opasnošću po njihov život. »<sup>37</sup>

Podzakonske provedbene propise,Pravilnike iz oblasti službe za osiguranje donosi ministar pravde Bosne i Hercegovine, uputstva, instrukcije, standardne operativne procedure donosi upravnik zavoda na prijedlog načelnika službe za osiguranje.

---

<sup>37</sup>Zakon Bosne i Hercegovin o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera član 35. « Službeni glasnik BiH», broj 22/16)

Pored domaćeg zakonodavstva Služba za osiguranje postupa u skladu sa međunarodnim standardima.

« Osiguranje

51.1 Mjere osiguranja koje se primjenjuju na pojedine zatvorenike bit će na nivou minimuma neophodnog da se obezbijedi njihovo sigurno čuvanje.

51.2 Osiguranje se obezbjeđuje fizičkim preprekama i drugim tehničkim sredstvima, a dopunjuje sa dinamičkim osiguranjem kojeg provodi osoblje spremno da reaguje i koje poznaje zatvorenike pod svojom kontrolom.

51.3 Procjena zatvorenika vrši se odmah nakon prijema radi utvrđivanja:

- a. rizika koji mogu predstavljati za zajednicu, ukoliko pobjegnu
- b. rizika od bjekstva koje bi pokušali sami ili uz pomoć izvana

51.4 Nakon toga, svakom zatvoreniku određuju se sigurnosni uslovi čuvanja koji odgovaraju ovim stepenima rizika. » (Evropska zatvorska pravila).

**Služba za tretman-preodgoj** -u Zavodu, u skladu s odredbama Zakona, posebna pažnja posvećuje se realizaciji ciljeva izvršenja kazne zatvora. Koristeći savremene odgojne mjere, Služba za tretman kod zatvorenika razvija društveno prihvatljive vrijednosti s ciljem olakšanog reintegriranja u širu društvenu zajednicu nakon oslobađanja.

Služba za tretman i preodgoj vodi postupak procjene rizika i potreba tokom boravka zatvorenika u prijemnom odjeljenju. Na temelju dobivenih rezultata, vrši se klasifikacija zatvorenika u stimulativne klasifikacijske grupe.

Nadležnosti Službe za tretman i preodgoj definirane su Zakonom Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera:

"S ciljem postizanja svrhe izvršenja kazne zatvora, organizaciona jedinica Zavoda odgovorna je za programiranje i koordinaciju tretmana zatvorenika, vođenje odgojnog rada i ispitivanje ličnosti zatvorenika. Ona izrađuje programe tretmana za svakog zatvorenika, direktno ili putem drugih organizacionih jedinica i stručnih instruktora, prati ponašanje zatvorenika tokom izdržavanja kazne zatvora, prikuplja i analizira podatke i zapažanja stručnih instruktora,

nastavnika i drugih osoba koje rade sa zatvorenicima o njihovom ponašanju i vladanju, te analizira postignute rezultate i utjecaj preduzetih odgojnih mjera. Na temelju postignutih rezultata, preduzima potrebne mjere i unapređuje odgojni rad u Zavodu primjenjujući savremene oblike i metode rada."<sup>38</sup>

Dva temeljna koncepta koja podržavaju izvršenje kazne zatvora u većini pravnih sistema, uključujući i Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, su:

- Rehabilitacija/resocijalizacija, što je proces kroz koji zatvorenik usvaja nove stavove i norme ponašanja potrebne za njegovu ponovnu integraciju u društvo nakon puštanja iz zatvora.
- Reintegracija, što je proces ponovnog uključivanja zatvorenika u društvo nakon puštanja iz zatvora.

Pristup tretmanu zatvorenika u Zavodu je multidisciplinaran, što omogućava koordinirano djelovanje različitih vaspitnih uticaja svih učesnika u procesu resocijalizacije zatvorenika. Multidisciplinarni pristup podrazumijeva razmjenu informacija i upravljanje podacima o zatvoreniku između Službe za tretman/preodgoj i drugih profesionalaca u Zavodu, poput psihologa, socijalnih radnika, ovlaštenih zavodskih službenika, instruktora, medicinskog osoblja i ostalih.

U svom radu, Služba za tretman/preodgoj koristi saznanja i preporuke međunarodnih organizacija i standarde koji se odnose na osobe lišene slobode:

Režim u zatvoru <sup>39</sup>

« 101. Ukoliko pritvorenik zahtijeva da se na njega primjeni režim za osuđene zatvorenike, uprava zatvora će, koliko god je to moguće, udovoljiti takvom zahtjevu.

---

<sup>38</sup>Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera član 20. Stav 1. «Službeni glasnik BiH», broj 22/16)

<sup>39</sup>Preporuka Rec(2006) Komiteta ministara zemljama članicama u vezi sa Evropskim zatvorskim pravilima

103.2 Što prije nakon prijema u zatvor uradiće se izvještaj o ličnoj situaciji osuđenog zatvorenika, predloženim planovima za izvršenje kazne zatvora za svakog zatvorenika posebno i strategijipripreme njegovog puštanja na slobodu.

103.4 Takvi planovi će, koliko god je moguće, obuhvatiti:

- a. rad
- b. obrazovanje
- c. druge aktivnosti
- d. pripremu za puštanje na slobodu »

Kroz individualne planove i programe postupanja sa zatvorenicima, Služba za tretman/preodgoj zatvorenika uspjela je integrisati zakonske odredbe Bosne i Hercegovine, te integrisati međunarodne preporuke i standarde što čini dobru praksu postupanja. Po prijemu zatvorenika u zavod i boravkom u prijemnom odjeljenju, multidisciplinarni tim pripremi plan i program postupanja za svakog zatvorenika. Program postupanja/tretmana je sačinjen od odluka koje se odnose na donesene odredbe o:

- Vaspitno/odgojnom kolektivu
- Klasifikaciono/stimulativnoj grupi
- Radnom angažmanu
- Obliku i intenzitetu vaspitnog rada
- Obrazovanju i stručnom osposobljavanju
- Slobodnim aktivnostima/akcijama

Multidisciplinarni tim na čelu s upravnikom Zavoda svakom zatvoreniku na statusnoj konferenciji neposredno saopšti navedene podatke. Analizirajući planove i programe postupanja sa zatvorenicima u Zavodu, vidljivo je da je pored domaćeg zakonodavstva, Služba za tretman/preodgoj u praksu postupanja integrisala i međunarodne standarde i preporuke.

**Služba za zdravstvenu zaštitu**, u Zavodu brine se o zdravstvenom stanju zatvorenika i pritvorenika. Svi zatvorenici i pritvorenici imaju pravno na zdravstvenu zaštitu. Prema propisima iz domaće jurisdikcije, zdravstvena zaštita zatvorenika i pritvorenika je važan i obavezan segment izvršenja krivičnih sankcija. Svakog zatvorenika i pritvorenika prilikom prijema u Zavod obavezno odmah po prijemu pregleda kvalifikovano medicinsko osoblje, a najkasnije u roku od 24 sata i zavodski ljekar.

Evropski standardi i norme vezani za zdravstvenu zaštitu lica lišenih slobode su također podignuti na najveći nivo a kvalitet zdravstvene zaštite zatvorenika i pritvorenika treba biti na nivou one koja je dostupna građanima u široj društvenoj zajednici.

« 31...Na samom početku CPT želi jasno naglasiti važnost koju pridaje općem principu-koji je već prihvaćen u većini, ako ne i u svim zemljama koje je Komitet do danas posjetio- a to je da zatvorenici imaju pravo na isti stepen zdravstvene zaštite kao i osobekoje žive na slobodi unutar iste zajednice. Ovaj princip je inherentan osnovnim pravima pojedinca. »

Izvod iz 3. Općeg izvještaja (CPT/inf(93)12)

Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine posebno ističe važnost zdravstvene zaštite zatvorenika, tretirajući ovu oblast kao izuzetno bitnu. Služba za zdravstvenu zaštitu je opremljena najsavremenijom medicinskom opremom, a osoblje je stručno i kvalifikovano.

Svaki zatvorenik i pritvorenik obavezan je proći pregled od strane kvalifikovanog medicinskog osoblja odmah po prijemu u Zavod, a najkasnije u roku od 24 sata od prijema, u prisustvu zavodskog ljekara. Tokom boravka u Zavodu, zatvorenici i pritvorenici imaju pristup medicinskom osoblju bez odlaganja i uz najavu. Također, zatvorenici imaju mogućnost pristupa bilo kom ljekaru specijalisti po svom izboru, ukoliko sami plaćaju te usluge.

Osigurana je osnovna stomatološka zaštita u skladu sa zakonskim propisima, a Zavod nabavlja potrebne lijekove za zatvorenike i pritvorenike u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama.



Kvalitet lijekova koje nabavi Zavod je uporediv sa lijekovima koji se koriste u zdravstvenim ustanovama u zajednici. Zatvorenici i pritvorenici, u skladu sa propisanom procedurom, mogu nabavljati lijekove o vlastitom trošku.

Medicinsko osoblje je zaduženo za pripremu, raspodjelu i uručivanje propisane terapije zatvorenicima i pritvorenicima u skladu sa preporukama ljekara. Uručenje medicinske terapije se odvija uz nadzor i osiguranje pripadnika zavodske policije.

Pored stalnog medicinskog osoblja, Zavod povremeno angažuje medicinske stručnjake različitih profila radi pružanja adekvatne zdravstvene zaštite. Također, Zavod raspolaže odjelom stacionara za zatvorenike i pritvorenike čije zdravstveno stanje zahtijeva smještaj u medicinske sobe ili za one koji su stupili u štrajk glađu. U slučajevima kada je potrebna hospitalizacija zatvorenika u bolnicama izvan zatvora, oni se hospitalizuju u skladu s medicinskim preporukama u neku od entitetskih bolnica, uz primjenu potrebnih sigurnosnih mjera (sprovođenje, čuvanje i osiguranje tokom hospitalizacije, suradnja s nadležnim policijskim agencijama i sl.).

Medicinska zaštita zatvorenika i pritvorenika je dobrovoljna, u skladu s Zakonom Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, osim u situacijama kada zatvorenik nije sposoban donijeti razumnu odluku zbog svog mentalnog stanja. U takvim situacijama, ljekar može intervenirati u interesu života i zdravlja pacijenta.

Zavodski ljekar je ovlašten da donese odluku o upotrebi sredstava za ograničenje kretanja zatvorenika i pritvorenika uz pomoć kaiševa ili specijalne odjeće, kada je to u interesu zdravlja zatvorenika i pritvorenika.

Pored redovnih poslova u oblasti zdravstvene zaštite, medicinsko osoblje u Zavodu provodi i mjere preventivne zdravstvene zaštite. To uključuje nadzor higijenskih uslova u zatvoru, zdravstveno savjetovanje o higijeni, zaraznim i prenosivim bolestima, prepoznavanje simptoma samoubistva, te sistematsko evidentiranje povreda.

**Služba za osposobljavanje i radni angažman**u Zavodu, u najužoj saradnji sa Službom odgoja i tretmana, sprovodi aktivnosti usmjerene na radno angažovanje zatvorenika i njihovo osposobljavanje za budući rad. Iako zatvorenici u Zavodu nisu obavezni raditi u skladu sa

pozitivnim zakonskim propisima, radni angažman se smatra korisnim za resocijalizaciju i kasniju reintegraciju zatvorenika u društvo.

Zatvorenicima koji izraze želju za radom određuje se vrsta posla u skladu sa potrebama njihovog tretmana, njihovim psihofizičkim sposobnostima, sklonostima, ličnim svojstvima i stečenom stručnom spremom, uzimajući u obzir sigurnosne aspekte.

U okviru Zavoda, zatvorenici su angažovani na raznim poslovima kao što su rad u kuhinji, vešeraju, čišćenju i održavanju, poljoprivrednoj proizvodnji (u plastenicima, pčelinjaku), te u bravarskoj i stolarskoj radionici. Zavod ima mogućnost sklapanja poslova sa privrednim subjektima na kojima će zatvorenici raditi.

Materijalno-finansijski interes ili dobit Zavoda nije primarni cilj radnog angažovanja zatvorenika, već je fokus na njihovom osposobljavanju i pripremi za integraciju u društvo nakon izdržane kazne zatvora. Pritvorenici mogu biti radno angažovani na vlastiti zahtjev uz prethodno odobrenje suda koji im je odredio mjeru pritvora.

Osnovica za obračun mjesečne naknade za rad pritvorenika i zatvorenika iznosi jednu četvrtinu prosječne plaće na sličnim poslovima ostvarene u posljednja tri mjeseca u privredi Bosne i Hercegovine.<sup>40</sup>

Pritvorenici i zatvorenici imaju slobodu raspolaganja novcem koji su primili kao naknadu za svoj rad, u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima koji regulišu raspolaganje novčanim sredstvima pritvorenika i zatvorenika.

Radni instruktori, koji su zaduženi za rad i osposobljavanje zatvorenika, također su članovi multidisciplinarnih timova koji daju mišljenje o radnom angažmanu, zalaganju i motivaciji zatvorenika za rad. To mišljenje često se uzima u obzir pri reklasifikaciji zatvorenika, korištenju pogodnosti, molbama za uvjetni otpust i slično.

---

<sup>40</sup>Pravilnik o naknadama za rad pritvorenika i zatvorenika u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine.

Za kvalitetno obavljanje poslova i zadataka zatvorenika, kao i za njihovo osposobljavanje, zaduženi su radni instruktori. Sigurnost radilišta, radionica, radnih prostora, zatvorenika, pritvorenika i ostalih elemenata proizvodnog procesa osiguravaju pripadnici Službe za osiguranje - zavodske policije.

Matični vaspitač i radni instruktor usko surađuju kako bi se osiguralo adekvatno uključivanje zatvorenika u proces rada, u skladu s osnovnim penološkim principima.

**Služba za opšte, kadrovske i materijalno finansijske poslove** u Zavodu pruža podršku ostalim službama u pogledu kadrovskih, pravnih i finansijskih poslova. U okviru ove službe obavljaju se razni zadaci, uključujući računovodstvo, finansije, arhiviranje, upravljanje pisarnicom, vođenje personalnih kadrovskih dosijea zaposlenih, pravne usluge i pravnu pomoć zatvorenicima, zaštitu ljudskih prava zatvorenika, javne nabavke, upravljanje magacinima, postupanje sa tajnim podacima, IT sektor, tehničko održavanje zatvora, održavanje i servisiranje voznog parka, kao i ostali poslovi neophodni za nesmetano funkcionisanje Zavoda.

#### **4.3. Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima**

Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, kao samostalna upravna organizacija, finansira se iz budžeta Bosne i Hercegovine. Trenutni godišnji budžet Zavoda iznosi oko 16 miliona konvertibilnih maraka. Ova sredstva su namijenjena za plate zaposlenika Zavoda, nabavku materijalnih sredstava neophodnih za njegovo funkcionisanje, uniforme, naoružanje i opremu za pripadnike zavodske policije, energetske potrebe, hranu, lijekove, obuču, odjeću, higijenski materijal i druge potrebe zatvorenika i pritvorenika.

U okviru Zavoda postoji i posebna pravna jedinica, radna jedinica "Konkordija", koja upravlja procesima radnog angažmana zatvorenika. Ova privredna jedinica djeluje u sistemu trezorskog poslovanja Zavoda. Služba za opšte, kadrovske i materijalno-finansijske poslove u okviru Zavoda ima odjeljenje za javne nabavke, čiji je zadatak sprovođenje procedura nabavke materijalno-tehničkih sredstava i usluga neophodnih za neometano funkcionisanje Zavoda.

Odjeljenje za javne nabavke postupa u skladu sa identificiranim potrebama službi unutar Zavoda, uz prethodnu saglasnost upravnika kao odgovorne osobe.

Upravljanje<sup>41</sup> materijalnim i finansijskim resursima je odgovornost upravnika Zavoda, koji surađuje s rukovodećim državnim službenicima. Upravnik Zavoda je odgovoran za vođenje svih aktivnosti u Zavodu i nalazi se na čelu organizacione šeme. Sistem upravljanja je baziran na vertikalnoj hijerarhiji unutar postojećih službi u Zavodu.

Vertikalna hijerarhija počinje s upravnikom Zavoda na vrhu hijerarhijske piramide, prema načelnicima službi, pomoćnicima načelnika službi, komandirima smjena, komandirima paviljona, vaspitačima i ostalim niže rangiranim državnim službenicima i uposlenicima. Upravnik Zavoda odgovara Ministru pravde Bosne i Hercegovine za svoj rad.

Pored vertikalne hijerarhije, u upravljanju Zavodom važna je horizontalna subordinacija. Horizontalna subordinacija obuhvata međusobnu saradnju, razmjenu informacija, podataka i aktivnosti između državnih službenika i uposlenika istog ili sličnog ranga u istim ili različitim službama (načelnici, vaspitači, narednici, stručni savjetnici i uposlenici). Za koordinaciju između službi u Zavodu odgovoran je upravnik Zavoda.

Vertikalna hijerarhija i horizontalna subordinacija u Zavodu se provode na temelju postojećih zakonskih i podzakonskih propisa koji regulišu postupanje u redovnim i vanrednim aktivnostima Zavoda.

---

<sup>41</sup>**Upravljanje** u oružanim snagama skup ili sistem funkcija rukovođenja u domenu organizacije, planiranja, popune, naučnoistraživačkog rada, obuke, materijalnog i zdravstvenog osiguranja itd. Obuhvaća tzv. upravne poslove u nadležnosti komandi, štabova i upravnih organa. Najviši upravni organ u oblasti odbrane predstavlja ministarstvo, a upravnu funkciju na nižim nivoima teritorijalno-političke organizacije ostvaruju određeni organi uprave za različite oblasti. Izvjesne upravne funkcije povjeravaju se i ostvaruju i u organima rukovođenja i komandovanja oružanim snagama i komandama jedinica. U kibernetici i informatici predstavlja skup dopustivih akcija tokom vremena, kojima se djeluje na sistem, radi postizanja određenog cilja; proces koji obuhvaća određivanje i provođenje upravljačkih akcija. Pojava elektronskih pomagala i njihova sve masovnija upotreba omogućili su da uprava sve više postaje automatiziran informacioni proces. (Beridan 2001: 391-392)

U Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine zaposleno je 282 osobe u okviru svih službi. Najbrojnija je Služba za osiguranje-zavodska policija koja broji 179 uposlenika od planiranih 202 i jedina je uniformirana služba uspostavljena na strogoj vertikalnoj hijerarhiji i sa radnim angažmanom od 24 sata.

Zapošljavanje pripadnika Službe za osiguranje u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija predstavlja važan proces koji zahtijeva pažljivu selekciju kandidata. U mnogim zemljama, ovakvi poslovi mogu biti teško popuniti, pa često osobe koje se zaposle u takvim institucijama to čine iz nedostatka drugih opcija. To može rezultirati nedovoljno obučanim i motiviranim osobljem koje nije ponosno na svoj posao, te je sklonije koruptivnim praksama.

Stoga je ključno osigurati da zaposlenici u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija imaju osjećaj vizije i uvjerenja u važnost svog posla. To se ne postiže slučajno, već zahtijeva strategiju koja se temelji na vrednovanju rada osoblja i prepoznavanju njihove važne uloge u društvu.

Selekcija kandidata za poslove zavodske policije uključuje provjeru zdravstvenih i psihofizičkih sposobnosti, kao i ravnomjernu spolnu zastupljenost u skladu s potrebama Zavoda. Važno je da zaposlenici budu adekvatno obučeni, motivirani i podržani u obavljanju svojih dužnosti kako bi osigurali sigurnost i pravednost unutar zatvorskog sustava. (Andrew Coyle 2002:15)

Dnevni izvještaji službe za osiguranje predstavljaju ključan alat za informiranje rukovodstva Zavoda o događajima koji se dešavaju van redovnog radnog vremena. Ti izvještaji omogućavaju planiranje aktivnosti i poduzimanje mjera kao odgovor na događaje ili postupke pritvorenika, zatvorenika i uposlenika u Zavodu. Oni sadrže različite informacije, uključujući broj zatvorenika i pritvorenika, njihov radni angažman, prisustvo vjerskim aktivnostima, kao i vanredne događaje od interesa za postupanje u Zavodu.

Ovaj pristup predstavlja odličan primjer vertikalnog izvještavanja i horizontalne subordinacije među službama kako bi se osiguralo adekvatno informisanje i blagovremeno reagovanje na različite situacije. Uposleni u Zavodu su disciplinski odgovorni za postupanja suprotna zakonu, pravilnicima, procedurama ili dobrim praksama postupanja.

Odluku o pokretanju disciplinskog postupka donosi upravnik Zavoda na osnovu disciplinske prijave koju može podnijeti bilo koji uposlenik. Ovo osigurava dosljednu primjenu pravila i standarda unutar Zavoda. Disciplinski postupak vodi komisija koju imenuje upravnik Zavoda. Za uposlenike Zavoda koji imaju status državnog službenika, disciplinski postupak organizuje i vodi Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine.

S obzirom na kategorizaciju Zavoda kao zatvora zatvorenog tipa sa najvećim stepenom osiguranja, sigurnost je odgovornost svih uposlenih a ne samo službe za osiguranje. Svi uposleni su kroz inicijalne obuke po prijemu u radni odnos u Zavod, upoznati sa obavezama po pitanjima sigurnosti, sigurnosnim procedurama koje moraju poštovati, razmjeni sigurnosnih informacija do kojih dođu tokom obavljanja poslova i zadataka te o postupanju u slučajevima vanrednih situacija. Permanentna obuka uposlenih u Zavodu se u skladu sa potrebama planira na godišnjem nivou i plan i program obuke se dostavlja Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine.

Plan i program obuke zavodskog osoblja pored tema za koje je iskazana potreba, obuhvata i obavezne teme koje su propisane Zakonom (obuka ovlaštenih zavodskih službenika iz oblasti korištenja vatrenog naoružanja svakih šest mjeseci<sup>42</sup>, obuka svih uposlenih iz oblasti zaštite od požara jednom u tri godine<sup>43</sup> i slično).

Zavod za obuku zavodskog osoblja angažuje vlastite resurse u vidu iskusnih zavodskih službenika s potrebnim certifikatima za pojedine oblasti, kao i vanjske saradnike stručnjake iz potrebnih disciplina (penologije, pedagogije, ljudskih prava, specijalnih tehnika), sve u cilju unapređenja postojećeg znanja i sticanja novih vještina potrebnih za uspješno ostvarivanje glavne svrhe izvršenja kazne zatvora. Obaveza Zavoda je organizacija specijalizirane stručne obuke s ciljem što boljeg razumijevanja problema i kulturnog porijekla zatvorenika stranih državljana, te pomoć u rješavanju njihovih problema u Zavodu. Prilikom raspoređivanja zavodskih službenika na poslove i zadatke, upravnik Zavoda u skladu s mogućnostima raspoređuje određeni broj zavodskih službenika na intenzivniji rad sa zatvorenicima stranim državljanima te im osigurava učenje stranih jezika, običaja i drugih pitanja koja se tiču problema zatvorenika stranih državljana.

---

<sup>42</sup>Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera; član 41, stav 2 (Službeni glasnik BiH broj 22/16)

<sup>43</sup>Zakon o zaštiti od požara Republike Srpske; član 40. (Službeni glasnik Republike Srpske 94/19)

U cilju ostvarenja glavne svrhe izvršenja kazne zatvora, zavod ostvaruje i saradnju s raznim organima i organizacijama kao što su centri za socijalni rad, opštine, zdravstvene ustanove, međunarodne i nevladine organizacije čiji je predmet interesovanja i oblast djelovanja vezana za lica lišena slobode.

Prilikom međusobne saradnje, pojedine organizacije doniraju Zavodu predmete i sredstva koja se koriste u vaspitnom radu sa zatvorenima, kao što su knjige za zatvorsku biblioteku, edukativni materijali i slično.

U cilju ostvarivanja vjerskih potreba zatvorenika i pritvorenika, Zavod je ostvario saradnju sa vjerskim zajednicama Pravoslavnom crkvom, Katoličkom crkvom i Islamskom vjerskom zajednicom, čiji vjerski službenici u skladu sa potrebama i religijskim običajima obavljaju vjersku službu u zavodskim vjerskim prostorima uz nadzor ovlaštenih zavodskih službenika. Ovlašteni zavodski službenici su nadležni za sigurnost odvijanja religijskih obreda.

U okviru privredne i komunalne djelatnosti, Zavod saraduje sa lokalnim i područnim zdravstvenim, privrednim i komunalnim subjektima u skladu sa zakonskim propisima za pojedinu oblast.

Saradnja sa vanjskim subjektima odvija se pod posebnim specifičnim uslovima, s obzirom na tip zatvora i mjere sigurnosti koje su propisane. Vanjski saradnici, privredni subjekti i pružaoци komunalnih usluga se prije početka saradnje upoznaju sa sigurnosnim procedurama, mjerama i propisima koje se moraju poštovati tokom posjeta Zavodu ili isporuke-preuzimanja roba i usluga.

U pogledu sigurnosti, Zavod je u skladu sa zakonskim obavezama uspostavio saradnju sa lokalnim policijskim organima, sudskom policijom, entitetskim policijskim agencijama i policijskim agencijama na nivou Bosne i Hercegovine, te Službom za poslove sa strancima. Policijske agencije pružaju asistenciju Zavodu prilikom sprovođenja zatvorenika, osiguranju zatvorenika i pritvorenika izvan Zavoda. Zavod od policijskih agencija traži mišljenja i provjere u slučajevima korištenja vanzavodskih pogodnosti zatvorenika. U slučajevima otpusta zatvorenika stranog državljanina, Zavod o tome obavještava nadležni terenski ured Službe za poslove sa strancima.

Ako se utvrdi da je zatvorenik ili pritvorenik prilikom izdržavanja kazne zatvora počinio novo krivično djelo, Zavod o tome obavještava nadležno tužilaštvo.

#### ***4.5. Upravljanje izvršenjem kazne zatvora i mjere pritvora***

« Cilj izvršenja kazne zatvora je da se kazne počinioci krivičnih djela kako je to odredio Sud, te da se zatvorenici omogućiti da tokom izdržavanja kazne, kroz sistem savremenih odgojnih mjera, usvoje društveno prihvatljive vrijednosti sciljcem lakšeg uključivanja u uslove života na slobodi i da se ponašaju u skladu sa zakonom i ispunjavaju dužnosti građanina. »<sup>44</sup>

Polazeći od zakonskog cilja izvršenja kazne zatvora, Zavod poduzima aktivnosti na realizaciji postupanja sa zatvorenikom na individualiziran način u skladu sa karakteristikama ličnosti svakog zatvorenika.

Pristup ostvarenju cilja izvršenja kazne zatvora je multidisciplinarni i zadatak je svih službi u zatvoru.

« Postoji zajedničko shvaćanje dva temeljna koncepta koja prožimaju izvršenje zatvorske kazne u svim jurisdikcijama, bez obzira na geografsku pripadnost:

- **Rehabilitacija/resocijalizacija** je proces tokom kojeg zatvorenik usvaja nove stavove i norme ponašanja koje su potrebne za novu društvenu ulogu (vođenje života u skladu sa zakonom) nakon otpusta iz zatvora.
- **Reintegracija** je radnja i proces ponovnog integrisanja zatvorenika u društvo nakon otpusta iz zatvora. » (Priručnik za vođenje zatvorenika i unapređenje ljudskih prava u zatvorenom okruženju V.E. 2019, 7)

Polazeći od ovih shvatanja Zavod u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima individualizirano pristupa izradi planova i programa tretmana za svakog zatvorenika pojedinačno.

---

<sup>44</sup>Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera; član 130. (Službeni glasnik BiH 22/16)



Multidisciplinarni pristup svakom zatvoreniku, prilikom klasifikacije i reklasifikacije zatvorenika, određivanja klasifikaciono-stimulativne grupe smanjuje mogućnost grešaka i neadekvatne procjene ličnosti zatvorenika.

Upućivanje zatvorenika na izdržavanje kazne zatvora u Zavod vrši Krivično odjeljenje Suda Bosne i Hercegovine. To se obavlja izdavanjem uputnog akta osuđeniku, kojim se nalaže da se javi na izdržavanje kazne zatvora. Sud obavještava Zavod o terminu javljanja na izdržavanje kazne zatvora. Ukoliko osuđenik ne ispuni obavezu javljanja, Zavod obavještava Krivično odjeljenje Suda.

Nakon dolaska u Zavod i prolaska prijemne procedure, zatvorenik se smješta u prijemno-otpusno odjeljenje. Za osuđenike sa kaznom zatvora do jedne godine, boravak u prijemnom odjeljenju traje do 15 dana, a za osuđenike sa kaznom zatvora dužom od jedne godine, boravak traje do 30 dana. Tokom boravka u prijemnom odjeljenju, zatvorenik se upoznaje sa svojim pravima i obavezama tokom izdržavanja kazne, kućnim redom, pravilima discipline, načinom oslovljavanja, rasporedom dnevnih aktivnosti u zatvoru i slično.

Ključan je multidisciplinarni pristup zatvoreniku tokom boravka u prijemnom odjeljenju radi donošenja individualnog plana izvršenja kazne zatvora. Multidisciplinarni tim u prijemnom odjeljenju čine zavodski psiholog, socijalni radnik, zavodski ljekar, vaspitač i pripadnik službe za osiguranje (najčešće pomoćnik načelnika Službe za osiguranje). Analizira se ličnost zatvorenika s aspekta psihologije, sociologije, medicine, sigurnosti i kriminologije radi sastavljanja individualnog plana izvršenja kazne zatvora.

Nakon provedenih aktivnosti u prijemnom odjeljenju, multidisciplinarni tim se sastaje s upravnikom Zavoda kako bi ga upoznao sa dobijenim rezultatima i predlozima za zatvorenika, uključujući klasifikacioni prijedlog, individualni plan izvršenja kazne zatvora i program tretmana.

Program tretmana obuhvata konkretne aktivnosti predviđene za postupanje sa zatvorenikom tokom izdržavanja kazne zatvora, u skladu sa planom izvršenja kazne:

- **Vaspitno-odgojni kolektivi** zatvorenika se formiraju na osnovu njihovih sklonosti, vrste i oblika krivičnog djela, pripadnosti kriminalnim skupinama, rezultata procjene rizika i potreba, zdravstvenog statusa itd. Svaki vaspitno-odgojni kolektiv obuhvata do 50 zatvorenika. U slučaju zatvorenika sa dugotrajnim kaznama zatvora, na jednog matičnog vaspitača dolazi 25 zatvorenika.
- **Klasifikaciono/stimulativna grupa** - Zatvorenici se klasifikuju na osnovu procjene rizika i potreba, uzimajući u obzir statičke i dinamičke faktore. Statički faktori obuhvataju kriminalnu istoriju zatvorenika i ostaju nepromjenjivi (poput pola, godišta, prethodnih nasilničkih aktivnosti, ranijih kazni, starosne dobi prilikom počinjenja prvog krivičnog djela itd.), dok dinamički faktori predstavljaju faktore rizika koji su trenutno prisutni i podložni promjenama tokom tretmana zatvorenika. U penološkoj literaturi, dinamički faktori često se nazivaju "krimogenim potrebama".<sup>45</sup>

U skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima zatvorenici se svrstavaju u jednu od sljedeće klasifikaciono-stimulativne grupe:

- U A2 klasifikaciono-stimulativnu grupu se svrstavaju zatvorenici koji svojim osobinama ličnosti, prethodnim načinom života, ponašanjem i vladanjem, radnim angažmanom, te aktivnim učešćem u programima postupanja predstavljaju pozitivan uzor ostalim zatvorenicima. Očekuje se da će se uspješno integrisati u društvenu sredinu.
- U A1 klasifikaciono-stimulativnu grupu se svrstavaju zatvorenici koji se, prema svojim osobinama ličnosti, prethodnom načinu života, ponašanju i vladanju, radnom angažmanu, te aktivnom učešću u programima postupanja, očekuje da će se uspješno prilagoditi

---

<sup>45</sup>Mudroch, J.&Jiricka, V .(2016) Borba protiv zlostavljanja u zatvorima, Vijeće Evrope

uslovima izdržavanja kazne zatvora i nakon toga uspješno reintegrirati u društvenu sredinu. Ova grupa zatvorenika obuhvaća umjeren stepen individualnog rada.

- U B2 klasifikaciono-stimulativnu grupu se svrstavaju zatvorenici za koje se očekuje uspješna adaptacija na uslove izdržavanja kazne zatvora i nakon toga uspješna reintegracija u društvenu sredinu, uz pojačan stepen individualnog rada.
- U B1 klasifikaciono-stimulativnu grupu se svrstavaju zatvorenici kod kojih se očekuju određene poteškoće u prilagođavanju uslovima izdržavanja kazne zatvora, ali koje se mogu prevazići intervencijom, omogućavajući uspješnu reintegraciju u društvenu sredinu. Ova grupa zatvorenika zahtijeva intenzivan individualni rad.
- U C klasifikaciono-stimulativnu grupu se svrstavaju zatvorenici kod kojih se očekuje otežano provođenje programa postupanja, spor i težak proces uključivanja u društvenu sredinu, te za koje je potrebno primijeniti intenzivan individualni rad. Ova grupa uključuje i zatvorenike koji su disciplinski kažnjeni upućivanjem u samicu zbog ozbiljnog prekršaja, kao i one koji su dobili ocjenu "ne zadovoljava" tokom procesa reevaluacije aktivnosti zatvorenika.»<sup>46</sup>

Pored ovih klasifikacionih grupa zatvorenik može privremeno biti raspoređen u pripremnu klasifikacionu grupu. Reklasifikacija zatvorenika tokom izdržavanja kazne zatvora vrši se najmanje jednom godišnje, uz praćenje svih parametara potrebnih za reklasifikaciju zatvorenika. Raspored zatvorenika u klasifikacionu grupu jedan je od uvjeta za korištenje unutar zavodskih pogodnosti i vanzavodskih pogodnosti.

- **Radni angažman** - Zatvorenici mogu biti radno angažovani u skladu sa mogućnostima Zavoda. Za radno angažovanje zatvorenika potrebna je prethodna procjena zdravstvenog stanja i radne sposobnosti zatvorenika, izvršena od strane službe za zdravstvenu zaštitu. Zatvorenik može odbiti radni angažman.

---

<sup>46</sup>Pravilnik o klasifikaciji i reklasifikaciji zatvorenika u zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine; član 11.(Službeni glasnik BiH broj 28/21)

- **Oblik i intenzitet vaspitnog rada** -Penološka praksa na osnovu koje se realiziraju oblici vaspitnog rada u Zavodu definira tri oblika vaspitnog rada: individualni (razgovori i rad sa jednim zatvorenikom), grupni (aktivnosti i rad sa formiranom grupom zatvorenika) i frontalni (sa cjelokupnim zatvorskim kolektivom). Što se tiče intenziteta vaspitnog rada, on se definira kao umjereni (aktivnosti i razgovori s zatvorenikom jednom u toku mjeseca), pojačani (aktivnosti i rad s zatvorenikom najmanje dva puta mjesečno) i intenzivni (razgovori i aktivnosti s zatvorenikom najmanje tri puta u toku mjeseca).
- **Posebne/specifične potrebe** - Neki od zatvorenika mogu imati posebne specifične potrebe koje su najčešće porodične, zdravstvene, psihofizičke, socijalne prirode. Ove potrebe moraju biti naznačene u programu tretmana sa prijedlogom načina postupanja kod zatvorenika sa posebnim specifičnim potrebama.
- **Obrazovanje i stručno osposobljavanje** -Za maloljetne zatvorenike i mlađe punoljetne zatvorenike Zavod je obavezan organizirati nastavu sa ciljem sticanja osnovnog obrazovanja i osposobljavanje u skladu sa propisima o osnovnom i srednjem obrazovanju. Ostali zatvorenici u skladu sa zakonskim rješenjima mogu se obrazovati i usavršavati, te mogu biti dopisni vanredni đaci, studenti obrazovnih ustanova ili polaznici kurseva za osposobljavanje ili prekvalifikaciju van Zavoda, ukoliko program tretmana to predviđa kao korisno za postizanje cilja izvršenja kazne zatvora.Na diplomi ili svjedodžbi o završenoj školi ne smije se naznačiti ili vidjeti da je stečena tokom izdržavanja kazne zatvora.
- **Slobodne aktivnosti** -U skladu sa klasifikacionom grupom i programom tretmana zatvorenici se mogu baviti slobodnim aktivnostima, što podrazumijeva čitanje knjiga i dostupne štampe, igranje društvenih igara osim hazardnih, igranje šaha, sportske aktivnosti, učešće u raznim sekcijama. U zavodu je izbor sekcija raznovrstan (krojačka, informatička, žurnalistička, origami sekcija i dr). Raznovrstan izbor sekcija u Zavodu je posljedica savremenog penološkog mišljenja da okupiranost zatvorenika svrsishodnim aktivnostima doprinosi lakšem održavanju discipline, boljem ostvarivanju ciljeva izvršenja kazne zatvora, bolje interakcije zatvorenika sa zatvorskim osobljem, uspješnog provođenja mjera dinamičke sigurnosti itd.

Upravnik Zavoda, u prisustvu multidisciplinarnog tima i načelnika službi, upoznaje zatvorenika sa programom tretmana, saopštavajući mu za njega interesantne podatke tog programa. Zatvorenik, tokom zvaničnog rasporeda i upućivanja u kolektiv, može iznijeti svoje primjedbe. Nakon navedenog, zatvorenik se premješta u matični preodgojni kolektiv. Nakon premještaja u matični preodgojni kolektiv, sa zatvorenikom na realizaciji plana izvršenja kazne zatvora nastavlja matični vaspitač, koordinirajući rad drugih zavodskih službenika.

Matični vaspitač na osnovu plana izvršenja kazne zatvora i programa tretmana izvršenja kazne zatvora sa zatvorenikom radi na realizaciji planiranih aktivnosti.

Matični vaspitač koordinira aktivnosti iz programa tretmana svakog zatvorenika, prikupljajući informacije, obavljajući razgovore, prateći sve segmente boravka u zatvoru za svakog zatvorenika pojedinačno. Matični vaspitač za svakog zatvorenika u toku izvršenja kazne zatvora najmanje jednom godišnje dužan je izvršiti reklasifikaciju, pri tome ocjenjujući sljedeće:

« Reklasifikacija zatvorenika vrši se na osnovu stalnog praćenja aktivnosti zatvorenika, koje se odvija u svim segmentima života i rada u Zavodu, pri čemu se kao osnovni elementi naročito sagledavaju sljedeći segmenti:

1. Ocjena uticaja tretmanskog rada na izmjeni stavova, mišljenja, navika i drugih orijentacija zatvorenika, a podatke, mišljenje i prijedlog ocjene sačinjava grupni odgajatelj, ocjena ponašanja u zatvorskom kolektivu, koji podrazumijeva odnos prema službenim licima i drugim zatvorenicima, odnos prema imovini, ličnoj i kolektivnoj higijeni, poštovanje vremenske organizacije, ispunjavanje obaveza i zadataka predviđenih kućnim redom Zavoda, a podatke, mišljenje i prijedlog ocjene sačinjava pomoćnik načelnika službe za osiguranje.
2. Ocjena ponašanja u zatvorskom kolektivu, koji podrazumijeva odnos prema službenim licima i drugim zatvorenicima, odnos prema imovini, ličnoj i kolektivnoj higijeni, poštovanje vremenske organizacije, ispunjavanje obaveza i zadataka predviđenih kućnim redom Zavoda, a podatke, mišljenje i prijedlog ocjene sačinjava pomoćnik načelnika službe osiguranja, u saradnji sa radnicima službe osiguranja raspoređenim na radna mjesta gdje borave i rade zatvorenici.

3. Ocjena rezultata radnog angažmana, radne discipline, brige o sredstvima rada, korištenja sredstava zaštite na radu, inovacija, a podatke, mišljenje i prijedlog ocjene sačinjava radni instruktor, osim za zatvorenike koji ne žele da rade, za zatvorenike za koje ne postoji mogućnost radnog angažmana, kao i za zatvorenike koji na radu nisu proveli najmanje dvije trećine klasifikacionog perioda, za koje se ocjena za ovaj segment ne utvrđuje.
4. Ocjena angažmana u organizovanim kulturno - prosvjetnim, sportskim i drugim aktivnostima u slobodno vrijeme, a podatke, mišljenje i prijedlog ocjene sačinjava odgajatelj za kulturno - prosvjetni rad i vjerska pitanja, osim za zatvorenike koji ne žele da učestvuju u organizovanim kulturno - prosvjetnim, sportskim i aktivnostima sekcija, kao i za zatvorenike koji u ovim aktivnostima nisu učestvovali najmanje dvije trećine klasifikacionog perioda, za koje se ocjena za ovaj segment ne utvrđuje.
5. Podaci o disciplinskim prekršajima, odnosno disciplinske prijave, disciplinski postupci, izrečene disciplinske kazne i podaci o primijenjenim posebnim mjerama za održavanje reda i sigurnosti, a te podatke priprema grupni odgajatelj.”<sup>47</sup>

Na osnovu izvršene reklasifikacije zatvorenika donose se izmjene programa tretmana, promjena klasifikaciono stimulatívne grupe, dodjeljuju se unutarzavodske pogodnosti ili vanzavodske pogodnosti za one zatvorenike koji ispunjavaju uvjete.

Sistemom klasifikacije i reklasifikacije motiviraju se zatvorenici na učešće u vlastitom programu tretmana. Ovo jeste dobra praksa u naprednim zatvorskim sistemima, koja se primjenjuje u domaćim jurisdikcijama ali i zemljama okruženja.

*« Dobro vladanje i saradnja zatvorenika može se također poticati sistemom privilegija koje odgovaraju različitim kategorijama zatvorenika »*<sup>48</sup>

---

<sup>47</sup>Pravilnik o klasifikaciji i reklasifikaciji zatvorenika u zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine član 13.( Službeni glasnik BiH broj 28/21)

Zatvorenici u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima mogu koristiti unutarzavodske pogodnosti. Neke od unutarzavodskih pogodnosti su:

smanjivanje ograničenja kretanja unutar Zavoda, premještanje u odjeljenje sa blažim tretmanom izdržavanja kazne, korištenje vlastitog radio i TV-aparata, češće primanje paketa i posjeta, uređenje životnog prostora ličnim stvarima, nezaključavanje prostorija za smještaj i boravak, produžen boravak u zajedničkim prostorijama (biblioteka, igralište, dnevni boravak, kao i drugi prostori za korištenje slobodnog vremena), produžen boravak na svježem vazduhu (šetnja), kao i druge slične pogodnosti koje odobri upravnik Zavoda.

Za zatvorenika koji svojim ponašanjem, klasifikacionom grupom, vrstom krivičnog djela za koje su osuđeni, dužinom izdržane kazne, pozitivnom policijskom provjerom i sl., ispunjavaju uslove za korištenje pogodnosti van Zavoda, moguće je odobriti sljedeće vrste pogodnosti:

slobodno kretanje van kruga Zavoda u trajanju do 24 sata nakon svakih izdržanih sedam dana kazne zatvora (četiri puta u mjesecu koje u principu treba koristiti neradnim danom); slobodan izlaz u grad u trajanju do pet sati jednom u mjesecu; dopust do šest dana u toku jedne godine izdržavanja kazne zatvora (nakon svakih dva mjeseca provedenih na izdržavanju kazne zatvora osuđenom se može odobriti do jedan dan dopusta); dopust do sedam dana u toku jedne godine izdržavanja kazne zatvora u slučaju teške bolesti ili smrti člana porodice, elementarnih nepogoda ili teških socijalnih slučajeva; slobodno kretanje van kruga Zavoda do dva dana u toku jedne godine za vjerske praznike; za svaki državni praznik slobodno kretanje van kruga Zavoda do jedan dan u toku jedne godine; godišnji odmor u krugu porodice.”<sup>49</sup>

Zatvorenici koji su se primjereno ponašali, nisu disciplinski kažnjavani i koristili su vanzavodske pogodnosti, a osuđeni su na kaznu zatvora do dvije godine, nakon izdržane dvije trećine kazne imaju pravo na obavezni uslovni otpust. Upravnik Zavoda takođe može uslovno pustiti na slobodu zatvorenika koji je izdržao najmanje 4/5 kazne zatvora, a tokom izdržavanja kazne se

---

<sup>48</sup>United Nations Office on Drugs and Crime (2008), Handbook for Prison Managers and Policymakers on Women and Imprisonment (Priručnik za zatvorsko osoblje i donosiocice odluka o ženskoj populaciji i izdržavanju kazne zatvora)

<sup>49</sup>Pravilnik o pogodnostima i godišnjem odmoru zatvorenika koji izdržavaju kaznu zatvora u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine.

primjereno ponašao, zalagao na radu i aktivno učestvovao u procesu prevaspitanja, odnosno u individualnom programu tretmana.

Pored ovih mogućnosti, zatvorenici ili članovi uže porodice mogu podnijeti molbu za uslovni otpust posebnoj Komisiji za uslovni otpust, koju imenuje Ministar pravde Bosne i Hercegovine.

Komisija se sastoji od pet članova, predstavnika Suda Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine i tri nezavisna člana iz stručne oblasti. Komisija o molbama odlučuje na osnovu sljedećih kriterija:

- da li je zatvorenik ranije osuđivan, kako se ponašao tokom izdržavanja kazne, da li je učestvovao u realizaciji programa tretmana, kakav ima stav o žrtvi, koji je nivo rizika od ponovnog činjena krivičnog djela, adekvatnost prijedloga za izmještanje.

Relevantne informacije o zatvoreniku, Komisija je dužna dostaviti Zavodu istovremeno ih dostavljajući zatvoreniku.

Zatvorenici tokom izdržavanja kazne zatvora mogu telefonirati na odobrene brojeve telefona. Proveru brojeva telefona i odobrenja obavlja matični vaspitač. Zloupotreba sistema telefoniranja predstavlja disciplinski prekršaj. Zatvorenici imaju pravo primati posjete članova uže porodice, a po odobrenju upravnika zavoda, mogu ih posjećivati i druga lica u skladu sa Pravilnikom o kućnom redu. Ukoliko se radi o zatvoreniku stranom državljaninu, njega mogu posjećivati predstavnici diplomatsko-konzularnih predstavnika njegove države.

U Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, zatvorenici mogu primati pošiljke-pakete od članova uže porodice jednom u toku mjeseca. Pakete zatvorenicima je moguće dostaviti isključivo putem sistema poštanske dostave paketa. Paket u skladu sa podzakonskim propisima nije dozvoljeno dostaviti neposrednom predajom u Zavodu.

Zatvorenici mogu primati i novčane pošiljke u skladu sa Pravilnikom o kućnom redu. Novčane doznake zatvorenicima je moguće dostaviti isključivo putem bankovnih uplata. Nije dozvoljeno neposredno dostaviti novac zatvorenicima i pritvorenicima u Zavod.



Zatvorenici i pritvorenici nesmetano mogu trošiti novac u zavodskoj kantini. Iznos koji zatvorenici mogu potrošiti u toku mjeseca je u visini prosječne plate u BiH za prethodni mjesec. Vrsta unutarzavodske pogodnosti za zatvorenike je odlazak u zavodsku kantinu radi neposredne kupovine artikala u kantini. Zatvorenicima koji nemaju tu vrstu pogodnosti, artikli se kupuju posredno, putem posebnog obrasca, na osnovu kojeg se dostavljaju traženi artikli.

Zatvorenik se iz Zavoda otpušta onog dana kad mu je istekla kazna zatvora ili mu je počeo teći uslovni otpust. Prije otpusta zatvorenik se smješta u otpusno odjeljenje.

Vrijeme boravka u otpusnom odjeljenju nije definisano zakonom i podzakonskim aktima. Najčešće se radi o boravku od nekoliko dana. Cilj boravka u otpusnom odjeljenju je priprema za boravak na slobodi, provođenje predotpusnih programa za one zatvorenike za koje su planirani, te priprema za postpenalni život na slobodi.

Predotpusni programi imaju za cilj pružiti psiho-socijalnu podršku zatvorenicima koji se otpuštaju iz zatvora (savjetovanje, ohrabivanje, usmjeravanje). Cilj ovih programa je umanjiti strah zatvorenika od novog načina života na slobodi (posebno za zatvorenike koji su izdržali dugogodišnje kazne zatvora), podići samopouzdanje kod zatvorenika i usmjeriti ga jasno na poduzimanje niza koraka koje je potrebno poduzeti prilikom izlaska na slobodu.

Predotpusni programi u otpusnom odjeljenju trebaju zatvorenika relaksirati, smanjiti strah zatvorenika od moguće stigmatizacije i odbacivanja od društva prilikom izlaska iz zatvora. Boravak u otpusnom odjeljenju je potreban i zbog administrativnih formalnosti koje prate otpust svakog zatvorenika.

Za one zatvorenike kojima je to potrebno, u otpusnom odjeljenju, Zavod će osigurati novčana sredstva za put do mjesta prebivališta, odjeću i obuću. Ukoliko je zatvorenik na otpustu teško bolestan, Zavod će osigurati također smještaj u zdravstvenu ustanovu.

Ukoliko je to potrebno, Zavod će o otpustu obavijestiti nadležne organe, na primjer, Centar za socijalni rad. Također, tokom boravka u otpusnom odjeljenju, zatvoreniku će se dati upute o mogućoj postpenalnoj pomoći nevladinih organizacija koje se bave poslovima pomoći zatvorenicima po otpustu i sl.

Kada se radi o upravljanju mjerom pritvora za pritvorenika, Zavod primjenjuje odredbe Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera te odredbe Zakona o krivičnom postupku.

Pritvorska jedinica u zavodu funkcioniše kao zasebno odjeljenje, koje je fizički odvojeno od dijelova zatvora u kojem se nalaze zatvorenici. Pripadnici Službe za osiguranje-zavodske policije su jedini službenici zatvora koji su u stalnom i direktnom kontaktu sa pritvorenicima.

Služba za zdravstvenu zaštitu je prilikom prijema i u slučaju iskazane potrebe u neposrednom kontaktu sa pritvorenicima. Pripadnici ostalih zavodskih službi (tretmana/odgoja, Službe za opšte, pravne i materijalno finansijske poslove, Službe za rad i osposobljavanja) ne mogu kontaktirati pritvorenike bez prethodnog odobrenja Suda Bosne i Hercegovine koji je odredio mjeru pritvora. Ni pripadnici zavodske policije koji radnim mjestom nisu raspoređeni u odjeljenje pritvora ne mogu nesmetano i direktno kontaktirati sa pritvorenicima.

Pritvorenici se u zavod smještaju na osnovu rješenja o određivanju mjere pritvora i naredbe za smještaj u Zavod, koje donosi Sud Bosne i Hercegovine. Prilikom prijemne procedure pritvorenici se upoznaju sa osnovnim pravima, kao što su pravo na medicinsku pomoć, pravo na advokata, pravo na obavještenje člana porodice o smještaju u pritvor, pravo na korištenje usluga prevodioca. Takođe se upoznaju sa dužnostima i obavezama: obaveza poštivanja odredbi kućnog reda, pravilne upotrebe materijalnih sredstava, poštivanje odredaba rasporeda dnevnih aktivnosti pritvorenika i sl.

Prilikom rasporeda zatvorenika u ćelije koje su jednokrevetne i dvokrevetne, mora se pored odvojenog rasporeda u pogledu spola, maloljetnika i odraslih, poštovati i odredbe odvojenog smještaja pritvorenika saučesnika u istom djelu, kao i odvojeni smještaj pripadnika istog ili suprotstavljenog kriminalnog miljea iz sigurnosnih razloga. Služba za osiguranje priprema raspored aktivnosti za pritvorenike na dnevnoj osnovi, vodeći računa da se tom prilikom razdvajaju saučesnici, pripadnici istih kriminalnih grupa, pritvorenici koji imaju međusobne nesporazume, pritvorenici koji imaju destruktivne namjere, pritvorenici koji formiraju ili su pripadnici neformalne skupine u pritvoru. Nepostojanje programa tretmana niti svrsishodnih aktivnosti u pritvoru može dovesti do situacije da pritvorenici u ćeliji borave 22 sata i više.

Zavod je naknadnim postupkom izrade posebnih prostora za boravak na otvorenom pritvorenika, organizacijom boravka u zajedničkim prostorijama gdje pritvorenici zajedno gledaju TV program, igraju šah i ostale društvene igre, uspostavom malog trim kabineta za vježbu i fizičku aktivnost pritvorenika, uspio izbjeći takve situacije na koje je ukazao i CPT u svom preliminarnom izvještaju iz 2016. godine.

"Polazna tačka za osmišljavanje režima pritvorenika mora biti pretpostavka nevinosti i princip po kojem zatvorenici ne smiju biti podvrgnuti ograničenjima većim nego što je to apsolutno neophodno kako bi se osiguralo da je njihov boravak u zatvoru bez rizika i da su interesi pravde zadovoljeni. Bilo kakva ograničenja trebaju se zadržati na minimumu i trajati što je najkraće moguće. Bez obzira na okolnosti, ograničenja ne bi trebalo primjenjivati u svrhu stvaranja pritiska na pritvorenike kako bi ih se navelo da sarađuju u okviru sistema krivičnog pravosuđa. Odluke kojima se nameću ograničenja u normalnim okolnostima trebaju se donositi kada se pritvorenici posjete pred sudom i trebaju biti predmetom žalbe u odvojenom postupku.

Pisane odluke trebaju ponuditi obrazloženje za svako nametnuto ograničenje, a to objašnjenje treba dati dotičnom pritvoreniku i/ili njegovom advokatu.

Ograničenja treba revidirati na redovnoj osnovi kako bi se osiguralo da zaista i dalje postoji potreba za njima. Što je duži period na koji je nametnuto ograničenje, to rigorozniji test treba biti kojim će se analizirati potreba za daljim postojanjem i proporcionalnošću."<sup>50</sup>

Zakon i drugi podzakonski akti za pritvorenike tokom izdržavanja mjere pritvora predviđaju samo obavezan boravak na otvorenom u trajanju najmanje 2 sata tokom dana. Zavod je poduzeo niz aktivnosti kako bi pritvorenici, osim obaveznih 2 sata boravka na otvorenom izvan ćelije, mogli provesti još nekoliko sati u svrsishodnim aktivnostima, sve u cilju očuvanja fizičkog i mentalnog zdravlja pritvorenika.

---

<sup>50</sup>Opšti izvještaj CPT-a (1. Januar-31. Decembar 2016.)

U skladu s odobrenjem Suda Bosne i Hercegovine, pritvorenici mogu telefonirati na brojeve telefona koje je sud odobrio o svom trošku. Takođe je omogućena posjeta pritvorenicima članova porodice i prijatelja, za što odobrenje daje Sud Bosne i Hercegovine. Sve aktivnosti se provode uz standardne operativne procedure koje realizira Služba za osiguranje.

Zdravstvena zaštita pritvorenika u Zavodu organizovana je u okviru Službe za zdravstvenu zaštitu, a u slučaju vanzavodskog liječenja, troškove snosi Sud Bosne i Hercegovine koji je odredio mjeru pritvora i dao saglasnost za vanzavodsko liječenje pritvorenika.

Mjera pritvora prestaje donošenjem rješenja i naredbe o ukidanju mjere pritvora od strane suda koji je odredio mjeru pritvora, ili istekom vremena za koje je pritvor određen, a nije doneseno novo rješenje kojim se mjera pritvora produžava.

Prilikom otpusta, pritvoreniku se predaju stvari i novac koje su mu oduzete prilikom prijema u Zavod i bile na čuvanju, a na zahtjev pritvorenika Služba za zdravstvenu zaštitu dostavlja i kopiju medicinske dokumentacije. Pritvorenik je dužan ostaviti ćeliju u ispravnom stanju, kao i predmete i stvari koje je koristio.

## 5. ZAKLJUČAK

Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine nije samo najmoderniji zatvorski kompleks, s moderno dizajniranim kompleksom zatvora i najmodernijom instaliranom sigurnosnom i zaštitnom opremom, već u praksi primjenjuje i implementira najnaprednije standarde iz oblasti penologije, implementira međunarodne preporuke i donesene standarde.

Upravljanje zatvorima je složen proces u kojem upravnik zatvora mora upravljati - rukovoditi radom i postupanjem zatvorskog osoblja, brinuti o životu, zdravlju, prevaspitanju i svim drugim aspektima života zatvorenika koji su mu povjereni.

Istovremeno mora osigurati materijalne finansijske resurse za nesmetan rad zavoda i kontinuiran životni proces zatvora neprekidno 24 sata.

Zatvor mora biti sigurno mjesto za zatvorenike, uposlenike, posjetioce i poslovne saradnike. Naglašeni aspekt sigurnosti niti u jednom trenutku ne smije biti na uštrb humanog postupanja sa zatvorskom populacijom.

Pronalaženje adekvatnog balansa između ovih dva ključna elementa za funkcionisanje zatvora predstavlja istinski izazov u upravljanju zatvorima. Zatvor mora biti sigurno mjesto gdje se na human način, savremenim metodama provodi program tretmana zatvorenika i primjenjuje mjera pritvora.

Da bi ostvario i usaglasio često suprotstavljene elemente upravljanja zatvorom, ključni menadžer - upravnik, mora imati vještine i znanje uspješnog lidera i rukovodioca.

*« Menadžment je umjetnost obavljanja poslova putem, uz, ili posredstvom drugih ljudi » Tonn J.C. Mary P.Follett US. Yale University Press, str. 34*

Savremeni zatvorski menadžeri-upravnici u rukovođenju zatvorom moraju imati izgrađene vještine i znanja top menadžera i sposobnosti da ih implementiraju u oblasti zatvorskog sistema koji je specifičan iz više razloga.

*« Menadžment je proces oblikovanja i održavanja okruženja u kojem pojedinci, radeći zajedno u skupinama ostvaruju odabrane ciljeve. To je zapravo proces postizanja željenih rezultata kroz efikasno korištenje ljudskih i materijalnih resursa. Menadžment je sustavan način usmjeravanja pojedinaca, skupina poslova i operacija sa ciljem ostvarivanja postavljenih organizacijskih ciljeva sa ograničenim resursima »<sup>51</sup>*

Zatvori, kao specifična mjesta, gdje je upravljanje osobljem samo jedan segment upravljanja ljudskim resursima a drugi segment, možda i složeniji od prethodnog, je upravljanje ljudskim resursima koji čine zatvorska populacija. Zatvorenici su ranjiva kategorija društva, što upravljanju i donošenju odluka od kojih zavise životi, često i sudbine ljudi, daje dodatnu dimenziju.

*« Zatvorenici i pritvorenici pripadaju grupi najranjivijih lica jer sam njihov položaj ima uticaj na fizički, pravni, socijalni, psihološki i svaki drugi aspekt njihovog života. Takva lica su potpuno ovisna od čitavog lanca državnih službenika, počevši od policijskih službenika, uprave ili zatvora gdje su zatvoreni, do državnih vlasti. Svi ovi posebni elementistvaraju potrebu za dodatnim mjerama zaštite lica lišenih slobode. »<sup>52</sup>*

Upravljanje zatvorom je vještina koja u velikoj mjeri ovisi od kvalitetu ljudskih resursa i njihovoj adekvatnoj obuci, ali i jasno postavljenim ciljevima organizacije.

Prijem i selekcija zatvorskog osoblja predstavljaju jedan od izazova u upravljanju zatvorom. U skladu sa zakonskim propisima i postavljenim uslovima, izazov je odabrati zavodsko osoblje koje je spremno suočiti se s izazovima rada u zatvoru. Otežavajuća okolnost predstavlja činjenica da ne postoji školska ustanova koja školuje kadrove za rad u zatvoru. Ova činjenica fokus pažnje menadžera zatvora prebacuje na kvalitetnu obuku zatvorskog osoblja odmah nakon zaposlenja, ali i na kontinuiranu obuku radi osposobljavanja i sticanja znanja i vještina potrebnih za uspješan rad u zatvoru.

---

<sup>51</sup>Priručnik za usavršavanje upravljačkih sposobnosti rukovodnog zatvorskog osoblja, Vijeće Evrope, str 11.

<sup>52</sup>Priručnik za obuku o osnovnim sposobnostima zatvorskih službenika sa operativnim procedurama, Vijeće Evrope

*« Zatvori obično nemaju mogućnost biranja zatvorenika; moraju prihvatiti sve one koje im šalje Sud ili zakonita vlast. Međutim, mogu birati osoblje, što je iznimno važno. Osoblje treba pažljivo odabrati, osigurati da je pravilno obučeno, nadgledano i podržano. Rad u zatvoru je izazovan jer podrazumijeva rad s muškarcima i ženama koji su lišeni slobode. Među njima su oni koji su vjerovatno mentalno poremećeni, ovisni, s oskudnim društvenim i obrazovnim vještinama, te potječu iz marginaliziranih grupa u društvu. Neki od njih će predstavljati javnu prijetnju, neki će biti opasni i agresivni, a drugi će pokušati pobjeći na svaki mogući način. Niko od njih ne želi biti u zatvoru, a svako od njih je individua za sebe. » Andrew Coyle 2002 :13*

Osoblje zatvora, bez obzira na rang i položaj, uvijek mora postupati u najboljem interesu zatvora, osoblja i zatvorenika. To uključuje održavanje visokih standarda u ličnom ponašanju, sticanje i obnavljanje profesionalnog znanja i vještina, postupanje unutar granica svog znanja, vještina i iskustva te, ako je neophodno, konsultovanje drugih kolega profesionalaca u situacijama gdje nisu sigurni u donošenju ispravne, zakonu utemeljene odluke. Takođe, važno je održavati odgovarajuću i efikasnu komunikaciju sa ostalim osobljem i zatvorskom populacijom, efikasno nadgledati izvršavanje aktivnosti i zadataka koji su dodijeljeni zatvorenicima i/ili podređenima, voditi tačne evidencije i voditi računa o vlastitom ponašanju, ugledu profesije i zatvora.

Dobre prakse u upravljanju zatvorima zasnivaju se na ideji da kazna oduzima individualnu slobodu, koja je najveća vrijednost i pravo koje za to i ustav garantuju čovjeku. Oduzimanje individualne slobode samo po sebi predstavlja kaznu, a moderno shvatanje izvršenja krivičnih sankcija podrazumijeva da ne bi trebalo biti dodatnog kažnjavanja počinioca krivičnog djela, bez obzira na vrstu i način izvršenja krivičnog djela.

Različit pristup zatvorenicima kroz programe tretmana može biti ograničen isključivo pitanjima sigurnosti koja su uslovljena rizičnim ponašanjima zatvorenika ili dobijenim rezultatima analize rizika i potreba.

Odgovornost upravnika i rukovodećih službenika u zatvoru je koordinirana aktivnost na realizaciji svrhe zatvorske kazne. Realizacija organizacijskih ciljeva zatvora često je povezana s nedostatkom materijalno-finansijskih resursa za realizaciju tih ciljeva.

Uloga menadžera zatvora u tom pogledu je nezamjenjiva i usmjerena na omogućavanje idealnih uslova zatvorskim profesionalcima za realizaciju postavljenih ciljeva.

Uloga osoblja je ključna u realizaciji organizacionih ciljeva i neposrednog rada sa zatvorskom populacijom. Vrlo često, zatvorsko osoblje svojim profesionalizmom, stručnošću i odricanjem kompenzira nedostatke materijalno-finansijske prirode te postiže zavidne uspjehe u oblasti penologije.

Rukovodeći zatvorski službenici trebaju podsticati razvijanje komunikacijskih vještina zatvorskog osoblja kao ključnog alata u motiviranju zatvorenika za učešće u programima tretmana i procesu promjene vlastitih stavova.

S obzirom na prethodno navedeno potvrđena je generalna hipoteza koja glasi: "Sistem upravljanja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, determiniran je domicilnom i međunarodnom legislativom i obavezama efikasnog upravljanja na zakonit, human i pravedan način ljudskim i materijalnim resursima i zatvorskom populacijom. ".

U skladu s ovim potvrđena je izvedbena hipoteza koja glasi :

"1. Izvršenje krivičnih sankcija u zatvorima je kompleksna materija s aspekta funkcionalnosti zatvora kao specifične organizacije.

2. Upravljanje kaznama zatvorenika je dodatni izazov u odnosu na klasični pojam menadžmenta.

3. Lična i opšta sigurnost su standard koji se mora zadržati na visokom nivou uz poštivanje ljudskih i drugih prava zatvorske populacije.

4. Efikasan menadžment zatvora podrazumjeva efikasnu upotrebu sredstava kako bi se ostvario glavni cilj i svrha izvršenja kazne zatvora i mjere pritvora. "

*« Kaže se da niko istinski ne poznaje naciju sve dok nije boravio u njenom zatvoru. Naciju ne treba suditi po tome kako postupa sa svojim građanima koji se nalaze na vrhu, već s onima koji su na dnu. » - Nelson Mandela (1994), Dug put do slobode, Little Brown London*



## 7. SKRAĆENICE

BiH- Bosna i Hercegovina

CPT- „Evropski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja“  
engl.“ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment of the  
Punishment“

ECRI -„Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije“

ECHR -„Evropski sud za ljudska prava“, eng.“European Court of Human Rights“

V.E. Vijeće Evrope

FBiH-Federacija Bosne i Hercegovine

SFRJ-Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

SRBiH-Socijalistička Republika Bosna i Hercegovine

ZIKS-Zakon o izvršenju krivičnih sankcija

OZS-Ovlašteni zavodski službenik

KPZ- Kazneno-popravni zavod

KPZPT- Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa

KPZZT- Kazneno-popravni zavod zatvorenog

RS- Republika Srpska

SPC-Srpska pravoslavna crkva

## 8. LITERATURA

### a. Knjige

1. Andrew, Coyle (2002), *Ljudska prava u upravljanju zatvorima i kaznionicama*, London: Međunarodni Centar za zatvorske studije;
2. Andrew, Coyle (2002) *Upravljanje zatvorima u vrijeme promjena*, London, Međunarodni centar za zatvorske studije, Ujedinjeno kraljevstvo;
3. Dževad Termiz (2014), *Specifičnost metodologije istraživanja u bezbjednosnoj djelatnosti*, FPN Sarajevo;
4. Smajić, Mirza (2010) *Organizovani kriminal u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka;
5. Bajramović Zlatan (2016) *Upravljanje ljudskim resursima sigurnosnog sektora Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka;
6. Korać, Hana (2010), *Penologija: Izvršno krivično pravo*, Pravni fakultet, Kiseljak;
7. Dujović Jagoš (2006), *Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti*, FPN, Sarajevo;
8. Hajrija, S.Č/Vranj, V. (2011), *Uvod u penologiju i izvršno krivično pravo Bosne i Hercegovine*, Pravni fakultet, Sarajevo;
9. Džim Mudrok(2010) *Postupanje prema zatvorenicima*, Evropski standardi;
10. Priručnik za usavršavanje upravljačkih sposobnosti rukovodnog zatvorskog osoblja, Vijeće Evrope, ured u Sarajevu;
11. Priručnik o dodatnim sposobnostima zatvorskih službenika sa operativnim procedurama, Vijeće Evrope, ured u Sarajevu;
12. Priručnik za obuku o osnovnim sposobnostima zatvorskih službenika sa operativnim procedurama, Vijeće Evrope, ured u Sarajevu;
13. Kompendijum preporuka Vijeća Evrope koja se odnosi na zatvorsku tematiku, Vijeće Evrope, ured u Sarajevu;
14. Smjernice za sačinjavanje programa postupanja i individualnih planova za postupanje sa ranjivim kategorijama zatvorenika u zatvorima u Bosni i Hercegovini, Vijeće Evrope, ured u Sarajevu;

### b. Leksikoni i rječnici

Beridan Izet, Tomić M. Ivo, Muharem Kreso (2001) *Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo

### c. Radovi u časopisima i zbornicima

1. Zbornik radova (2010), „Efikasno upravljanje zatvorima u Bosni i Hercegovini“, Vijeće Evrope, ured u Sarajevu.

### d. Radovi u dnevnoj i periodičnoj štampi

### ***e. Normativno-pravna dokumenta***

1. Evropska zatvorska pravila
2. Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera,
3. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine,
4. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija FBiH
5. Zakon o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija RS
6. Pravilnik o kućnom redu Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine
7. Pravilnik o načinu vršenja poslova službe osiguranja, naoružanju i opremi, upotrebi vatrenog oružja i drugih sredstava prinude u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine.
8. Pravilnik o klasifikaciji i reklasifikaciji zatvorenika u zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine

### ***f. Internet izvori***

<https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2020/05/Sistem-izvršenja-kazne-zatvora-predavanja.pdf> - pristupljeno 06.04.2024. godine

<https://www.fmp.gov.ba/bs/nadleznost-213.html>

<https://kpztuzla.gov.ba/o-nama-> pristupljeno 17.04.2024.godine

<https://radiosarajevo.ba/vijesti/lokalne-teme/centralni-zatvor-u-sarajevu-pogledajte-kako-i-gdje-vrijeme-provode-zatvorenici/250722> (preuzeto dana 17.04.2024.godine)

<https://www.klix.ba/vijesti/bih/nakon-111-godina-zatvara-se-kpz-u-sarajevu-objekat-na-igmanu-uskoro-spreman-za-prve-zatvorenike>

<https://kpzmostar.org/novi/novi-objekat-kpz>

<https://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Iza-zidina-zatvora-u-Bihacu-Drogu-im-unose-i-djeca-u-dzepovima/154856>

<https://www.cazin.net/vijesti/bihac-uhvacen-zatvorenik-koji-je-pobjegao-iz-zatvora-luke>

<https://fmp.gov.ba/bs/kpz-orasje.html> (preuzeto 17.04.2024.godine)

<https://fmp.gov.ba/bs/kpz-busovaca.html>

<https://kpztt.gov.ba> (pristupljeno 17.04.2024.godine)

<https://kpzfoca.org/istorijat>

<https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/>

<https://kpzbanjaluka.net>

<https://kpzbijeljina.com>

<https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/prosetajte-najpoznatijim-zatvorima-u-bih>

<https://avaz.ba/vijesti/bih/133599/obnovljene-prostorije-kaznenopopravnog-zavoda-trebinje>

<https://avaz.ba/vijesti/bih/133599/obnovljene-prostorije-kaznenopopravnog-zavoda-trebinje>

## **9. IZJAVA O PLAGIJARIZMU**

Kao student magistarskog studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, potpisujem izjavu da sam upoznata sa Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu.

Ovom izjavom potvrđujem da sam magistarski rad napisala samostalno i koristeći se isključivo navedenom bibliografijom, te da ovaj rad nije korišten pri bilo kakvom drugom ocjenjivanju. Saglasna sam da jedan primjerak mog rada bude javno dostupan preko biblioteke Fakulteta političkih nauka.

Mjesto/datum \_\_\_\_\_

Potpis \_\_\_\_\_

Naziv odsjeka i/ili katedre:

Predmet:

---

---

## IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime:

Naslov rada:

Vrsta rada:

Završni magistarski rad

Broj stranica:

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis

---

---